

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

H. Chr. Sonne,
Om
Arbejdersforeninger.

INDUSTRI-
FORENINGEN

304

331 88

331 88

334.5 Som gl

1867.

416

Om Arbejderforeninger.

Til Oplysning og Veiledning

ved

H. Chr. Sonne,

Sognepræst i Tilsted

Kjøbenhavn.

H. Hagerups Boghandel.

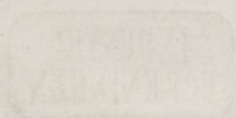
Louis Kleins Bogtrykkeri.

1867.

Om Arbeidsforholdene

21. April 1901

A. C. C.

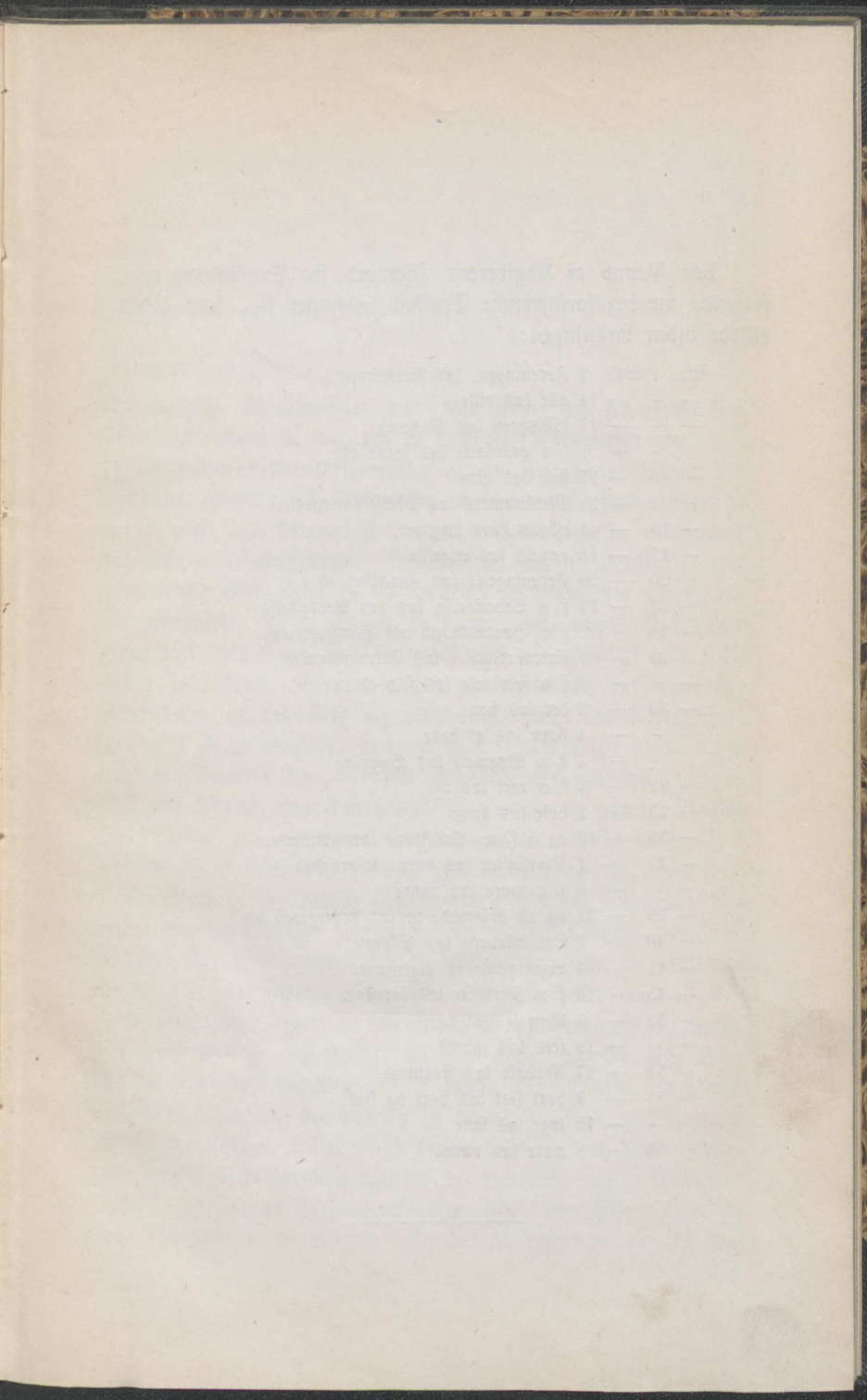

1901

1901

1901

1901

Paa Grund af Udgiverens Hjærnhed fra Trykkestedet have følgende meningsforstyrrende Trykfeil indsnæget sig, som bedes rettede inden Læsningen:

Side 4	Linie 2	Foreningen, læs Foreninger,
—	—	14 alle læs ville
—	—	17 Misgreb læs Misgreb
—	—	5 f. n. orudsætte læs forudsætte
—	6	17 fine læs hine
—	9	20 Medlemmers læs Medlemmernes
—	16	3 angaaer, læs angaaer,
—	17	15 engelsk læs engelske
—	20	Foreningens læs Foreningens
—	23	11 f. n. Bebreidelse, læs den Bebreidelse,
—	24	12 f. n. Handelsband læs Handelsbaand
—	29	1 Extraordinaiae læs Extraordinaire
—	—	4 f. n. selv tale læs selv at tale
—	30	3 der læs her
—	—	4 have læs at have
—	—	4 f. n. Bygning læs Bygning
—	32	3 f. n. reel læs vel
—	33	2 høie læs høie
—	35	16 og 5 f. n. „Arbeider“ læs „Arbeidere“
—	37	1 Kjærlighed læs denne Kjærlighed
—	—	9 f. n. mere læs andre
—	39	21 og 22 besørge de læs besørge de da
—	40	7 f. n. Skovene læs Skoven
—	41	4 Eigemænd. læs Eigemand.
—	45	10 f. n. forestaae læs foreslaae
—	52	5 liden læs til en
—	—	19 sees læs spores
—	54	17 Forhold læs Formaal
—	55	9 hørt seet læs hørt og seet
—	—	15 lage læs lade
—	56	8 være læs været

De hyppige Anmodninger, der i den senere Tid fra forskjellige Sider ere rettede til mig om at meddele Oplysninger om den i Thisted dannede Arbejderforening og om Fremgangsmaaden ved saadanne Foreningers Oprettelse, og som det efterhaanden er blevet mig uoverkommeligt i hvert enkelt Tilfælde at besvare nogenlunde tilfredsstillende, foranledige mig til at offentliggjøre nærværende Meddelelse til Efterretning for Dem, der her i Landet interessere sig for Sagen og kunne ønske nogen Anvisning til at virke for den. Det er derfor ikke min Hensigt med disse Blade at indlade mig paa nogen udførligere og dyberegaaende Behandling af det store og vidtløftige Emne om Arbejderforeninger i Almindelighed, hvorom man, saavidt jeg veed, i den nærmeste Fremtid kan imødesee Afhandlinger fra kyndigere og dygtigere Mænd, men kun i muligt Korthed at give et Begreb om Betydningen af denne Sag og en let overkommelig Veiledning til at sætte den i Gang hos os, hvorhos jeg, med Forbigaaelse af de forskjellige Skikkelser og Maader, hvorpaa Arbejderforeninger kunne fremtræde efter de forskjellige Formaal, de sætte sig, eller rettere efter de forskellige Veie, ad hvilke de stræbe efter de samme Formaal, kun vil holde mig til den Side af Sagen, som er den simpleste og nemmeste og under alle Forhold lige anvendelig, og som derfor paa de fleste Steder vil være den naturligeste at begynde med, nemlig den Slags Arbejderforeninger, der dannes til fælles Indkjøb og Udsalg af Livsfornødenheder. Det er i denne Skikkelse, vi især i England træffe Arbejderforeningerne; de betragtes der i Almindelighed som Tidens største Folkeanliggende, som Alle, Høie og Lave, kapper om at udbrede efter det Mønster, der for 22 Aar

tiden blev givet af Arbejderne i den lille By Rochdale, og der findes allerede nu henved 1000 saadanne Foreningen, alle ordnede omtrent paa samme Maade, og Antallet voxer stadig. Medens der derfor i de fleste andre europæiske Lande findes talrige Arbejderforeninger i andre Monstre (f. Ex. Foreninger til forskjællige industrielle Foretagender, til Opsyrelse af Boliger, til Opdyrkelse af øde Landstrækninger osv.), saa er det fortrinsvis England, man maa fæste Opmærksomheden paa ved den Slags Foreninger, som her nærmest skulde omtales; og man kan neppe danne sig nogen klar Forestilling om disse Foreningers Bessaffenhed og Betydning, uden at have gjort sig bekendt med den Maade, hvorpaa de fremtræde og virke i England, og de overordentlige Frugter, de der allerede have baaret; og det er en stor Lettelse for os, som alle følge Sporet, at vi kunne benytte de rige Erfaringer, som der ere gjorte, og fra Begyndelsen være opmærksomme paa de mange Vanskeligheder og Misgreb, som man der efterhaanden har lært at overvinde og vogte sig for; og der er i denne Henseende mere at agte paa, end man ved et løst Bekjendtskab til Sagen skulde troe. Hvor stor Udbredelse Arbejderforeninger end have fundet og hvor betydelig en Rolle de end spille ogsaa i andre Lande, maa vi dog give England med sit praktiske Folk Vren for at være deres Bugge, og dette Land maa staae for os som Forbillede og Læremester, naar vi ville følge efter.

Idet jeg nu vil give en kort Fremstilling af de engelske Arbejderforeningers Organisation og Virksomhed, vil jeg forudstikke en Undskyldning til de Læsere, der muligen heri kunne finde enkelte Gjentagelser af hvad jeg allerede tidligere har meddelt i nogle Artikler i „Thisted Amtstid.“, men som jeg ikke tør orudsætte saa almindelig bekendt, at jeg bør forbigaae det her.

Arbejderforeningernes Formaal.

Dette maa vel adskilles fra Maaden og Middelene, hvorved det søges opnaaet. Det er saaledes vistnok urigtigt, naar det i Thisted Kjøbstads Arbejderforenings Vedtægter § 1

hedder — ganske overeensstemmende med Rochdale-Lovene — at „Foreningens Formaal er ved frivillige Bidrag af Medlemmerne at danne et Fond for at sætte dem istand til et fordelagtigere Indkjøb af Livsformødenheder.“ Dette er egentlig ikke Formaalet, men Middellet; overseer man dette, fæster man let Opmærksomheden fortrinsvis paa Sagens økonomiske og reent materielle Side og taber den sande dybe og store Betydning afsyn; nei, Formaalet er at hæve den i borgerlig Henseende lavere stillede, afhængige og trykkede Deel af Befolkningen til et høiere sædeligt, intellectuelt og socialt Trin og derved til en hæderligere Plads i Samfundet, at forhjælpe dem til at blive sig deres Mennekesteværd bevidst, at som vi alle ere Mennesker for Gud, det saaledes ogsaa maa blive vitterligt i Samfundslivet, at Adskillelsen efter Stand og Klasser er en Tankeløsighed, at den Betragtning, at Nogle have Privilegium paa at være Herrer, at lade Andre gjøre Arbeidet og selv nyde Lønnen, medens Andre ere fødte til at være afhængige, ringeagtede og oversete, er en Uretfærdighed, at der er en fornuftig og lovlig Fælledsret (Socialisme), der ligelig berettiger ethvert Menneske til ved alle redelige Midler at hjælpe sig selv og arbeide sig op, som han bedst forstaaer og kan.

Nu er det en sørgelig Erfaring, at det økonomiske Tryk i saa mange Henseender virker nedbrydende paa et Menneskes aandelige Liv: naar en Mand ikke kan erhverve sig sit Udkomme maa han begynde at gjøre Gjæld, og strax kommer Afhængighedsfølelsen, der voxer med Gjælden; han er ikke blot bekymret for den Dag imorgen, men ogsaa den Dag igaar efterlader sin nagende Bekymring; han er efterhaanden ikke istand til at opfylde sine Forpligtelser med Afbetalingen, han maa finde paa Udveje og smaa Udflugter, hans Redelighed og Ordholdenhed og dermed Hæderligheden i hans Charakter begynder at svigte, han kan ikke længer forskaffe sig kraftig og nærende Føde, saa søger han at styrke sig med Brændevin, eller han bruger det som Middel til at fordrive Sorgerne; Armoden medfører Uorden, Ureenlighed, Uhyggelighed i Hjemmet; naar han kommer fra sit Arbeide, har han ingen Lyst til at være hjemme, fort

sagt, han er kommen paa en Skraaplan, hvor han glider dybere og dybere, det Ene søder det Andet af sig, den ene gode Følelse hos ham udslukkes efter den anden, Fremtiden ligger mørk for ham, han viner intet Haab, Modet synker og han giver ganske tabt. Skulde Nogen mene, at dette Billede er for mørkt, saa tør jeg desværre paastaae, at Virkeligheden frembyder altfor mange saadanne.

Meningen er jo ikke, at det kun er den Slags Menneſker, her er bestreven, som Arbeiderforeningerne ere bestemte til at reise op; de, der først ere sunkne saa dybt, lade sig vanskelig reise igjen; men kan Armod og dermed følgende Gjæld og Næringsforger udbrede saa megen sædelig Glendighed, som vi daglig see, saa er det ogsaa aabenbart, hvilken Betydning et sorgfrit Udkomme og timeligt Velvære har til at hæve Menneſkenes ædlere Følelser og vække deres aandelige Liv, og hvilken Betsignelse det maa være for det hele Samfund, naar man kan finde Midler til at bryde sine Bænker og fremme disse Goder. Det er i Erkjendelsen heraf at man har udtænkt og valgt

Den Vei, som Arbeiderforeningerne gaae,

idet disse virke til at forbedre Medlemmernes Kaar og aabne dem lyse Udsigter til Fremtiden for derved at faae dem til med godt Mod at reise deres Hoveder. Fremgangsmaaden er da denne: et Antal „Arbeidere“ forene sig om i Fælledskab at forsyne sig selv med deres Livsfornødenheder; der er ingen Mand saa fattig, at der jo er visse saadanne uundværlige Fornødenheder, som han maa kjøbe, og der er neppe nogen Mand i saa usle Kaar, at han ikke med en alvorlig Villie, om endog med nogen Selvfornægtelse, ugenlig kan undvære nogle faae Skillingen af sin Fortjeneste. De begynde da med i hver Uge at klyde sammen, hvad de kunne afsee af deres Indtægt, og blive ved hermed indtil de paa denne Maade have samlet sig en lille Sum, hvormed de kunne begynde deres Indkjøb. Der er Foreninger i England, der have begyndt deres Virksomhed med 7 Medlemmer og en Kapital af 10 à 20 Rdlr., der er

Foreninger, hvis første Indkjøb, der optog hele deres Formue, bestod i eet eneste Pund Thee, og som dog i kort Tid have arbejdet sig op til en anselig Betydning. Hvad der kjøbes og sælges, betales strax contant, og saasnart Varerne ere borte, har man derfor strax Penge, hvorfor der gjøres Indkjøb paany, og da man ved den contante Betaling kan gjøre fordeelagtige Indkjøb; og Varerne atter udsælges til Stedets gjængse Priser, bliver jo stadig Noget fortjent ved Omsætningen, og dette Overflud bliver fordeelt mellem Medlemmerne i det Forhold, hvori Enhver af dem har kjøbt ved Foreningens Udsalg. Dog bliver foreløbig intet udbetalt dem, men Enhvers Andeel skrives til hans Conto og forbliver i Foreningens Hænder som Part af den stadig voksende Driftskapital, indtil ethvert Medlem har staaende et saa stort opsparet Beløb, som Foreningens Love bestemmer; har han naaet det, staaer det ham frit, enten han vil have det Overflødende udbetalt, eller han fremdeles vil vedblive at lade det skrive til og saaledes lade sin Andeel (Actie) vokse. Hvad ethvert Medlem har indestaaende i Foreningen, forrentes med 5% aarlig, som beregnes og skrives til hvert Kvartal; saaledes vokser Medlemmernes Conto stadig paa 3 Maader: 1) ved de ugenlige Indskud, 2) ved den beregnede Andeel i Fortjenesten paa det Beløb, hvorfor de købe ved Foreningens Udsalg, 3) ved de tilskrevne Renter. Hvert Fjerdingaar opgøres Regnskabet, Beholdningen af Varer eftersees og veies, Fortjenesten beregnes og fordeles mellem Medlemmerne paa ovennævnte Maade. Forat kunne kontrollere, for hvor stort et Beløb Enhver kjøber ved Udsalget, har hvert Medlem sin Contrabog, uagtet han betaler Contant. Ogsaa Iffe-Medlemmer kunne købe hos Foreningen, og disse faae da ogsaa deres Contrabog, og der beregnes dem en mindre Andeel, f. Ex. $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ mod Medlemmerne, af Fortjenesten.

Saalænge Foreningen endnu er lille og Medlemmerne faa, gaaer det Hele ofte ganske simpelt til: eet af Medlemmerne paatager sig at opbevare de faa Varer og paa et Par Aftener i Ugen eller et Par Timer hver Aften at udlevere dem til de andre Medlemmer; men efterhaanden som Virksomheden stiger

med Medlemsantallet, bliver det hele Maskineri jo ogsaa vidt-
løftigere: der maa have et særskilt Udsalgsted og en handels-
kyndig, lønnet Udsælger, der maa føres nøiagtig Bog over
Altning og holdes omhyggelig Kontrol, men i samme Forhold
som dette bliver fornødent, vil ogsaa den udvidede Omsætning
blive istand til at bære de dermed forbundne Omkostninger.

Den Forening i England, som for 22 Aar siden brød
Banen, har nu en aarlig Omsætning af omtrent 1 Million
Rdlr. og der findes mange Foreninger, der omsætte for flere
Gange 100,000 Rdlr. om Aaret.

Hvilken Fordeel opnaaes nu ved denne Fremgangsmaade for Medlemmerne?

1. De ere sikke paa altid at faae fuldkommen gode og ufor-
falskede Varer.
2. De beholde selv Fortjenesten ved Salget af de Artikler, de
forbruge.
3. De vilke sig efterhaanden ud af Gjæld og den dermed føl-
gende Afhængighed.
4. De opspare sig en lille Kapital, som de have at tye til un-
der indtræffende Uheld, hvor de ellers maatte gjøre Gjæld.
Hvergang de kjøbe deres Livsfornødenheder, sætte de med
det samme, uden at mærke det, lidt i en Sparekasse og de
mange Bække smaa voxe efterhaanden til en stor Aa og
bære aarlig 5% Renter, hvad ingen anden Sparekasse
giver. Man kan ikke uden Betjendtskab til de engelske Be-
retninger gjøre sig nogen Forestilling om, i hvilken utrolig
Grad disse Bække kunne svulme op: fra et Sted berettes,
at Medlemmernes hele Indskud har i 6 Aar fordoblet sig
3½ Gange; fra et andet, at 3 Mænd, der for 6 Aar
siden begyndte en Forening, kunne nu af deres Nettogevinst
bygge en Soile med Guld = Sovereigns saa høi som den
høieste Fabrikkskorsteen i England; fra et tredie, at en Fa-
der, der har 13 Børn at forsjørge, har ved at være Med-

- lem af Foreningen for sin Part erhvervet over 4000 Rdlr. (thi det er det Mærkelige, at jo mere et Medlem forbruger og kjøber, desto mere opsparer han). Vignende Resultater meddeles fra mangfoldige engelske Foreninger. Det behøver vel ikke at udvikles, hvor den Bevidsthed, at have en god Sparestilling i Baghaanden for paakommende Tilfælde, kan rette en forhen forgjældet og forknyt Mand op.
5. Af det indvundne Overskud lægges ved hver Kvartalsopgjørelse en vis Deel tilside for at anvendes til aandelige Diemed for Medlemmerne. Saasnart man paa denne Maade har faaet tilstrækkelige Midler, anskaffes et Forsamlingsværelse, hvor Medlemmerne (stundom med deres Koner) holde Møder, hvor der holdes Foredrag, samtale osv.; man skaffer et Læseværelse, hvor Medlemmerne kunne om Aftenen forefinde gavnlig oplysende og underholdende Læsning, der samles et Bibliothek af nyttige Bøger, som Medlemmerne kunne laane hjem. Efterhaanden som en Forening vinder fast Fod og faaer flere Midler at raade over, udvider den sin Virksomhed i alle Retninger for at fremme Medlemmers Velvære, yder dem Syge-, Alderdoms- og Begravelses-Hjælp og rækker Haand med til enhver velbdig og mennefskærlig Foranstaltning.

Man maa have gjort sig bekendt med de forbausende Resultater, saadanne Foreninger have frembragt i England, man maa have læst de begejstrede Beskrivelser om, hvilken Forandring de have bevirket hos Befolkningen, hvorledes de have forjaget Drukkenskab og Krolivet, udbredt Orden, Hygge og Tilfredshed i Hjemmet, forædlet Charakteren og vakt Selvsølelsen med Sands for Alt, hvad der er godt og hæderligt, hvorledes den fælleds Samvirken og Stræben til samme Maal har bantlyst den smaalige og sneverhjertede Egenfærlighed, der gaaer efter den gamle Regel, at Enhver er Tyv i sin egen Næring, og fremkaldt aabent trofast Brodersind med den glade Bevidsthed og Erfaring om, at man er stærk ved at holde sammen, og gjensidig gavne hinanden ved at staae Ryg mod Ryg; — man maa kjende noget til den Jubel, der i deres Møder udtales i

Ord og staaer præget paa alle Ansigter over, som de selv udtrykke sig, at være komne fra Helvede i Himmelen, for at forstaae, at Englænderne have Ret, naar de sige, at Arbejderforeningerne er den gavnligste og menneskefjærligste af alle menneskelige Opfindelser — naar de udsende Missionairer rundt om i Landet, hvor der endnu ikke findes Foreninger, forat forkynde det som et nyt Evangelium for ethvert Menneske: Du kan, naar Du selv vil, blive fri for Gjæld, Du kan faae dit sorgfrie Udkomme, Du kan blive en selvstændig Mand og et hæderligt og anseet Medlem af Samfundet.

Man betragter i England, og vistnok med Rette, Arbejderforeningerne som en enkelt Side af et nyt Verdensprincip, der som Fælledsstab og Samvirken vil seierrikt og ustandseligt bryde sig Bei overalt og gjenmemtrænge alle Samfundsforhold og udjevne Forskjæl ved at tilveiebringe en ligeligere og retfærdigere Fordeling af Arbeide og Fortjeneste, og det er ikke blot nedensfra at Bevægelsen spores, man begynder ogsaa ovenfra at høre sig for det nye Princip og mærker stor Betsignelse deraf, der høres det ene Exempel efter det andet paa, at Giere af Fabrikker, Kulminer, Landeiendomme, Møller osv. begynde at give deres Arbeidere directe Andeel i Fortjenesten af deres Bedrift.

Naar nu Nogen vil stille sig i Spidsen for at danne en Arbejderforening, er Hovedbetingelsen, at han selv først sætter sig fuldkommen ind i Sagen og alle dens Enkeltheder og faaer et klart Overblik over, hvorledes det Hele skal indrettes. I denne Henseende er der givet et fortrinligt Hjælpermiddel i det engelske Arbejderblad "The Co-operator" by Henry Pitman, Manchester, som ikke noksom kan anbefales; der kan neppe tænkes noget Spørgsmaal Sagen betræffende, uden det i dette Blad finder sin klare Besvarelse, enhver Tvivl og Betænkelighed vil man der faae hævet, enhver Indvending grundig gjendreven; Bladet, hvoraf der hver 14de Dag udkommer et Nr., haves her for 1 Rdlr. aarlig.

Naar Bedkommende saaledes selv har gjort sig fuldkommen

bekjendt med Sagen, søger han at faae Stedets Arbeidere samlede og giver dem i en Række Møder (f. Ex. Søndag Aften) en Fremstilling af Arbejderforeningernes Bessaffenhed og Betydning og fortæller dem, hvad der paa den Maade er udrettet i England, hvorpaa »The Co-operator« vil forsyne ham med mange interessante Exempler. Har han paa denne Maade forstaaet at vække sine Tilhøreres Interesse, dannes Foreningen, der begynder med, at Medlemmerne ugentlig paa en bestemt Dag indskyde et lille Bidrag, f. Ex. 4 à 16 Sk., som flistevist opkræves af et af Medlemmerne i hvert af Byens Kvarterer og bringes til Kasseren, som holder nøiagtig Bog over det Modtagne. Der vælges selvfølgelig en Bestyrelse af de kyndigste, forstandigste og paalideligste Mænd, der fordele Forretningerne mellem sig og hver 14 Dage eller Maaned holde Møder for at raadslaae med hverandre om Foreningens Anliggender, ligesom der jevnlig holdes Møde med alle Medlemmerne for at holde Interessen vaagen. Naar man har sammenskudt 50 Rdlr., kan man gjerne begynde med Udsalg af Rugbrød, som man let faaer en af Byens Bagere til at levere Foreningen 8 à 10 % under den sædvanlige Pris, medens de udsælges til den gjængse Pris fra forskjellige Medlemmers Huse, passende fordeelte i Byen; efterhaanden kan man ogsaa opkjøbe og paa samme Maade udsælge Ost og maastee enkelte andre Artikler; men inden man kan aabne et formeligt, nogenlunde fuldstændigt Udsalg, maa man have samlet 6 à 800 Rdlr. af Medlemmernes Indskud og endda sikkre sig et Laan, saa at man kan raade over mindst 2000 Rdlr.; man vil endda ikke kunne indkjøbe store Kvantiteter, naar Udsalget skal være forsynet med alle de Artikler, som bruges i Medlemmernes Huusholdninger, men dette er netop Fordelen ved Handelen for rede Penge, at man stadig har disse ihænde til at gjøre nye Indkjøb, saa at man kan gjøre en stor Omsætning med en forholdsvist lille Dristskapital. Som et talende Exempel herpaa skal jeg blot anføre, at Foreningen her i Thisted ved et Udsalg af Rugbrød, hvor dog ikke Halvdelen af Medlemmerne købte, med en Dristskapital af 30 Rdlr (som rigtignok blev givet ud

og atter taget ind i hver Uge) fra 1ste Juli til 1ste Novbr. s. A. fortjente 53 Rdlr., hvilket i et Aar vil udgjøre 160 Rdlr. eller 530 % af Driftskapitalen; og hvis alle Medlemmer havde kjøbt deres Brød ved Udsalget, vilde Resultatet vise sig endnu langt gunstigere.

Er man nu kommet saavidt, at man kan aabne et Udsalg, saa lægge vore engelske Raadgivere os følgende Raad indstændig paa Hjerte:

1. Kølg et saavidt muligt for alle Medlemmer bekvemt beliggende Udsalgsted i Byen.
2. Kølg en kyndig, fuldkommen tro og paalidelig Udsælger; lad ham stille betryggende Kaution for hvad der er ham betroet og hold Kontrol med ham paa den Maade, som er anvist i »The Co-operator« 1866 Nr. 90, 91 og 97 pag. 35, 43 og 137, og løn ham saaledes, at han ikke behøver at søge at lønne sig selv.
3. Køb og sælg udelukkende for rede Penge.
4. Udsalg ikke nogensomhelst Slags Spiritus.
5. Anvend al Flid for at opspørge de paalideligste en gros Handelshuje, hvor I kunne være fuldkomen sikke paa at blive reelt behandlede baade hvad Væernes Godhed og Priis angaaer, og indlad Eder aldrig med ubekjendte Handelsreisende.
6. Indrøm ogsaa Iffe-Medlemmer Andeel i Overskudet, naar de kjøbe ved Foreningens Udsalg.
7. Bevar Enighed og trofast Sammenhold mellem Medlemmerne og afværg al Splidagtighed.
8. Fæst ikke for udelukkende Opmærksomheden paa Sagens materielle Side, men tænk stadig paa det høiere Formaal, der tilstræbes.
9. Hold den nøiagtigste Orden i al Bogføring, Regnskabsvæsen og Foreningens Pengesager, og lad alt Herhenhørende være i saadanne Hænder, at der i Foreningen kan herske en uroffelig Tillid til dens Solidhed.
10. Bær forsynlig og aarvaagen til at opdage og møde enhver Vanskelighed og Fare.

11. Vær ikke for utaalmodig efter strax at see store Resultater og opnaa betydelig Binding; Erfaring har paa de fleste Steder i England viist, at der i Begyndelsen er mange Vanskeligheder at overvinde og at det fra først gaaer langsomt fremad, men med Taalmodighed og Udholdenhed er Seiren sikker.
12. Medlemmerne maa ikke være for hurtige til at tage deres opsparede Penge ud af Foreningen, selv om det skulde koste dem nogen Selvfornægtelse at lade dem blive staaende.
13. Vær tro med at kjøbe i Foreningens Udsalg, om Du endog har nærmere til en anden Butik.

Med disse Raad er tillige peget paa de Farer, man bestandig har at være opmærksom paa, og som ellers kunne blive truende for hele Foreningens Eksistens.

Til disse 13 Regler kunne vi endnu føie en 14de: Vil Du virke for en Arbejderforening, saa belav Dig paa Kamp og Modstand; denne har endnu ingen god Sag undgaaet i Verden og Arbejderforeningssagen da ikke heller; ja saalænge det blot er paa Papiret man virker, saalænge man indskrænker sig til Avisartikler, eller der udsættes Præmier for det bedste Priskefrit om Sagen, saa er den fortræffelig i Alles Dine; men prøv blot paa at gjøre Alvor af den i Virkeligheden, saa vil den paa ethvert Sted møde erklærede Modstandere, der ere rede til at bekjempe den med alle slags Vaaben, stifte Hovederne sammen og gjøre Nar ad det Hele, og det pinligste er, at der vil være Mange, der indlade sig paa at kritisere, raisonnere og dømme om Tingen uden at have det mindste Begreb om den.

Den sædvanligste Indvending, der overalt vil gjentage sig, er denne, at Arbejderforeningerne ere et Indgreb i de Handlendes Rettigheder og skade deres Næring, og det er da ogsaa fra Kjøbmandsstanden at den stærkeste Modstand efter Reglen reises. Hertil ville vi svare: Erfaring har i England viist, at Sagen ikke tilføier de Handlende saa stort Tab, som de i Begyndelsen ere tilbøielige til at befrygte; og endvidere: det er en stor Misforstaaelse, at der i Samfundet skulde være saadanne Klasse-Privilegier og Monopoler, at den ene Sam-

funds-klassje ſkulde være eneberettiget til at leve paa den andens Bekoſtning. Arbejderforeningerne hvile paa det Princip, at det er enhver Stand og enhver Mand tilladt at erhverve ſig ſit Udkomme og bane ſig ſin Vej igjennem Livet paa enhver ærlig og redelig Maade; de forene i ſig paa engang den rette Communisme og den ſande Næringsfrihed, at forene ſig og holde ſammen med Andre, hvor det kan være til fælles Gavn, men frigjøre ſig for Afhængighed af Andre, hvor denne lænkebinder os i vore tilladelige Bevægelſer. Det er dertil en ſtor Miſforſtaaelse og Enſidighed, der vidner om Mangel paa den rette Samfundsaand, naar den Enkelte vil indbilde ſig, at det kan være til Skade og Tab for ham at en Klasse Menneſter hjælpes eller lærer at hjælpe ſig ſelv op; den arbejdende Klasse kan, hvor den i økonomiſt og ſædelig Henſeende ſtaaer lavt, blive en trykkende Byrde for hele Samfundet, men hvor den kan hæves til Selvſtændighed og Velvære, kan dette aldrig andet end være til Belfignelse for Samfundet og for hvert enkelt Vem i det; dette maa Enhver erkjende, der i Sandhed vil være et friſindtet Vem paa Samfundslegemet med Interesſe for det fælles Bedſte, og ikke en ſneverhjertet Eneboer, der vel boer midt i en By, men dog ikke tænker paa andet end ſin egen perſonlige Profit.

Til yderligere Belyſning af denne Indvending vil jeg her meddele en Artikel efter »The Co-operator:»

„En af de væſentligſte Indvendinger, der er fremført mod Arbejderforeninger og ſom har gjentaget ſig overalt, hvor ſaa-danne Foreninger ere blevne oprettede, er denne, at man derved høiligen foruretter de Mange, der nu drive Handel og ſom derved have deres Næringsvei. Gverken den Enkelte eller nogen Forening af Flere, ſiger man, har Ret til henſynsløſt at gribe ind i den borgerlige Orden og hjerteløſt at ophæve Sædvaner og Indretninger, der have Aarhundreders Hævd og hvis Bevarelse er en Belfærdsſag for Mange.

Det Spørgſmaal, vi maae forelægge os ſelv, inden vi forene os til at ſætte en Sag i Gang, der truer med at forandre Samfundets gamle Orden, er dette: vil denne Sags Fremgang be-

fordre det store Flertals Velvære? og maae vi besvare dette bekræftende, maae vi antage, at den maa være „til størst mulig Gavn for det størst mulige Antal Mennesker“, saa ere vi fuldkommen berettigede til at gjøre vort Yderste for at arbejde for en saadan Sags almindelige Udbredelse og vinde saa mange som mulig for den, selv om nogle Saa lide Tab derved. Det kan vistnok ikke nægtes, at Enkelte lide Tab ved Arbejderforeningerne, thi naar disses Udsalg blomstre, maa det, i hvert Fald for en Tid, gaae ud over Høfere og Detailhandlere.

Vi oprette ikke Arbejderforeninger, fordi vi have den mindste Ryst til at fornærme eller skade Nogen, men fordi vi ere overbeviste om, at vi derved virke for en Sag, der er af yderste Bigtighed for det almindelige Bedste, og at for hver Gen, der lider Tab ved disse Foreninger, er der Hundreder, som have uskatteerligt Gavn af dem, og disse Hundreder henhøre til den fattigste Klasse i Samfundet, som mest trænger til at hjælpes.

Der gives dog vist ikke Nogen, der vil betvivle vor ligefremme Ret til at danne saadanne Foreninger til at forsyne os med Føde og Klæder og til at forbedre vor Stilling i økonomisk, social og sædelig Henseende; der gaaer en Associationsaand igjennem vor Tid, vi spore i saa mange Retninger, hvorledes Kræfterne slaae sig sammen; er det de mere Velhavende tilladt at forene deres Tusinder og Hundreder for at anlægge Jernbaner, oprette Dampskibsrouter, etablere Banker, Kreditforeninger, Assuranceelskaber og andre Aktieselskaber med alle mulige Navne og i alle mulige Diemed — er det flere Rigmænd tilladt at slaae deres store Kapitaler sammen for at føre en fælles Handelsforretning: kan da Nogen ville formene den uformuende Arbeidsklasse at forene deres Firkillinger og Markker for derved at virke sammen til fælles Gavn? Intet kan dog være billigere og retfærdigere end det store Princip, hvorpaa Arbejderforeningerne hvile; efterat nemlig Kapitalen har faaet den Rente, der tilkommer den, og efterat alle Udgifter ved Forretningen ere dækkede, gaaer det indvundne Overskud tilbage i Medlemmernes Lomme nøiagtig i samme Forhold, hvori En-

hver har kjøbt Varer ved Foreningens Udsalg. Dette er dog saa billigt, som det kan være.

Hvad den Skade angaar, som saadanne Foreninger tilføie den Enkelte, ville vi spørge: ere ikke alle store Forandringer i vore Samsunds- og Handelsforhold stedse idetmindste for en Tid til Tab for Enkelte? Hvormange Skippere have ikke lidt Tab ved Opfindelsen af Dampskibene? hvor mange Menneſte-hænder ere ikke blevne overflødige og ledige ved Dampens Anvendelse til utallige Slags Maskiner, der nu bruges til at spinde, væbe, hamre, tærſke osv.? hvor mange Bognmænd, Fragtmænd, Rudſke, Kroeiere have ikke lidt Tab ved de mange Jernbaner, der nu gjenneſtjære Landene i alle Retninger? og dog er der vel Ingen, der nægter, at alle diſſe nyere Opfindelser, om de end have medført Tab for Enkelte, dog have været til stor Velſignelſe for det Hele til at fremme Folkeneſ Opkomſt og Velſtand, idet de have aabnet nye, rige Kilder til Virkſomhed og Fortjenelſte, ſaa at naar Alt tages i tilborlig Betragtning, bliver Fordelen langt overveiende over Tabet.

Vi ſagde, at der gaaer en Aſſociationsaand gjennem vor Tid; et andet Særkjende ved den er, at Alting ſtræber fremad; man er ikke længer tilfreds med at gaae i de gamle Spor blot fordi vore Forfædre fulgte dem i lange Tider; men enhver gammel Vane og Skik bliver bragt for den ſtrengſte og henſynsloſeſte Dommer: Erfaringen, og veiet paa Nyttens og Henſigtsmæſſighedens Vægt, og ſaaſnart det viſer ſig, at den her ikke længer holder Stand, bliver den lagt tilſide og maa give Plads for noget Bedre, ſom mere ſvarer til den Tid, hvori vi leve, og den Enkelte maa finde ſig i med Selvfornægtelſe at gaae af Veien, hvor Samsundsaanden bryder ſig nye Baner; det er den Lov, ſom gjør ſig gjældende i Menneſkelivet i detſ mangehaande Skikkelſer, og det kan ikke blive anderledes, naar vi ikke ville onſke, at Alting ſkal ſynke ned i Død og ſtilleſtaaende, vane-mæſſig Dvaſthed."

Men der er en anden Indvending, der uſeilkbarlig vil fremkomme overalt hos os; man vil ſige: „ja, i England kunne nok ſaadanne Foreninger trives, men ikke her i Landet, hvor

alle Forhold ere ganske anderledes smaa end der." Hertil maae vi svare: det er ganske sandt, Forholdene ere langt mere storflaaede i England end her, men dette bliver uden nogen væsentlig Indflydelse paa Arbejderforeningerne; det er atter og atter gjentaget i de engelske Arbejderblade, at det ikke er i Fabrikbyerne eller blandt Fabrikarbejderne at Foreningerne lykkes bedst, ei heller i de folkerigeste Byer, men efter Reglen er det i Smaaabyerne, aldeles uden Hensyn til hvad der er Befolkningens Hovednæringsvei og Bestjæftigelse, at Foreningerne blomstre, fordi der Medlemmerne bedre kunne koncentreres om det fælles Udsalg, medens de i større Byer boe for spredte fra hinanden; med saa Undtagelser tælle de engelske Arbejderforeninger ikke flere Medlemmer end der med Lethed kan samles i enhver af vore smaa Kjøbstæder; uagtet jeg har læst Beretninger om flere Hundrede engelsk Foreningers Historie, har jeg ikke læst om en eneste, der er begyndt med saa mange Medlemmer som vor i Thisted. Og hvad Handelsforholdene angaaer, kunne disse ikke i England være saa forskellige fra vore; man seer nemlig af Foreningernes Regnskaber, at den gennemsnitlige Gevinst er omtrent 10 % af Omsætningen, og det samme vil omtrent kunne opnaaes her, saa at de i den Henseende intet have forud for os. Men kunne de store engelske Forhold paa den ene Side tale mod Sagens Anvendelighed her, saa tale de paa den anden Side lige saa meget til Gunst for den: hvor Forholdene nemlig ere store i den ene Henseende, ere de det ogsaa i den anden; er der i England større Rigdom, Handel, Omsætning og Fortjeneste efter en langt større Maalestok end hos os, saa findes der ogsaa Armod, Elendighed og Nød i en langt mørkere Skikkelse end her; disse to Modsætninger følges altid ad i deres Dimensioner; der hører i England langt mere til at hjælpe en fattig, nødlidende Arbejder op, end hos os. Det vilde jo være Daarskab at bilde sig ind, at der her i en af Landets Kjøbstæder kunde dannes en Arbejderforening, der kunde faae et saadant Omfang som den i Rochdale (med henved 6000 Medlemmer), men der behøves heller ikke saadanne fjæmpemæssige Resultater for at bringe hele Arbeidsklassen i

hvilken som helst af vore Kjøbstæder paa Fode, hos os kan langt mindre bringe forholdsvis den samme Velfsignelse, som det Store i England. Men hvad man fornemlig maa tage i Betragtning er, at det, her er Tale om, jo ikke er en Handelspekulation i Almindelighed, der vel vilde lykkes bedre i England end her, men en Omsætning af saadanne Nødvendighedsartikler, som ethvert Menneffe ligesuldt behøver, hvadenten han boer i England eller i Danmark; vi maae huske paa, at det ikke er for Stads- og Luxusartikler at de mange Tusinder Pund Sterling aarlig omsættes i de engelske Arbejderforeninger, men det er saadanne Gjenstande, hvoraf 100 Arbeidere i Danmark forbruge omtrent det samme Kvantum, som et lignende Antal i England, saa Forskjællen i den Henseende, som det her gjælder om, kun er tilsyneladende.

Foruden foranstørte Hovedindvendinger er der endnu fremført andre Anfør mod Arbejderforeningerne, men da disse særlig have været rettede mod vor Forening i Thisted, maa jeg med et Par Ord omtale denne.

I det Haab, ved mit Ord at kunne øve nogen Indflydelse paa Byens Arbeidere, indbød jeg disse i Vinteren 18⁶⁵/₆₆ til en Række Møder Søndag Aften; jeg havde hermed fra Begyndelsen slet ikke Arbejderforeninger for Die, men mine Tilhørere gave mig snart at forstaae, at hvis jeg vilde gjøre dem noget Gavn, maatte jeg først hjælpe dem til at faae deres daglige Brød, og derved vaagnede Tanken hos mig om de engelske Foreninger, som jeg vel havde hørt og læst noget om, men først nu begyndte at gjøre mig mere bekendt med, og meddeelte efterhaanden i Møderne en Deel om Sagen, der vrientsynlig vakte Arbeidernes Interesse, og efterat jeg tillige havde indbudt Byens Haandværkere, enedes 83 Mænd om at danne en Forening og begynde d. 1 Mai at indskyde deres ugentlige Bidrag, 8 à 16 Sk. Samtidig meddeelte jeg i „Thisted Amtstidende“ en udførlig Fremstilling af de engelske Foreningers Virksomhed. Dengang betragtede jeg mig endnu selv som staaende ganske udenfor Foreningen og mente, at jeg kun havde det Hverv at give Arbejderne Raad og Veiledning til at hjælpe sig selv;

men det blev mig snart klart, at hvis det skulde blive til noget og Begyndelsen gjøres med den fornødne Indsigt i og Oversigt over de mange Enkeltheder, saa maatte jeg selv tage Sagen i min Haand, og jeg erfarede til min Beroligelse, at det var ganske almindeligt i England, at en eller anden Embedsmand, der havde den tilbørlige Kyndighed, stillede sig i Spidsen for Arbejderne og hjalp dem tilrette med at faae en Forening istand, ligesom der i England aldeles ikke sættes nogen Grændse for hvem der kan være Medlem, men Enhver, der har Interesse for Sagen, kan indtræde uden Hensyn til Livsstilling. Her blev valgt en Bestyrelse, Foreningens Vedtægter bleve fastsatte ganske efter de engelske, man fortsatte med Moderne og de ugenlige Indstud, man hørte det Hele i Almindelighed omtale og bedømme som noget godt og lovende; da jeg hørte et Medlem ytre Betænkelighed angaaende Følgerne for Kjøbmændene, offentliggjorde jeg den foran meddeelte Artikel af »The Co-operator« og Alting gik sin stille og jævne Gang. Medlemmernes Antal voksede imidlertid stadig og enkelte af Byens Embedsmænd og adskillige af de heldigere stillede Borgere indtraadte af Interesse for Sagens Fremme. Uagtet jeg havde læst meget om den Modstand, der overalt i England var reist af de Hændende, haabede jeg, at den her vilde udeblive og at de udførlige Oplysninger om Sagens Betydning, som jeg offentlig havde meddeelt uden at nogen Modsigelse var fremkommen, havde afvæbnet Oppositionen og banet Veien for vor Forening. Men da vi i Begyndelsen af November aabnede Udsalget, brød Stormen løs og det „med fuld Musik;“ aldeles de samme Baaben, som vare anvendte i England, kom her frem med tragikomisk Nøiagtighed, saa at det ret gik paa „sin Engelsk“: skarpe Avisartikler, Trusler mod Arbejderne, endog en Smædevise, der rigtignok havde den for Udgiverne uheldige Egenskab, at den kun saarede baglænds og ikke afslagde noget heldigt Bidnesbyrd om Poesiens Standpunkt i Thisted. Nogle Arbeidere, der ved Gjæld eller med Hensyn til deres Fortjeneste vare afhængige af Kjøbmændene, bleve tvungne af disse til at træde ud, enkelte Andre, der vel vare uafhængige, men nødig vilde udsætte sig

for Ubehageligheder, fandt det sikkest at melde sig ud; det blev aabent udtalt som Kjøbmændenes Hensigt, ved Tvang at drive „Arbejderne“ ud og saa at kunne have den Triumf at erklære, at de, der saa bleve tilbage ikke udgjorde en Arbejderforening. Smidlertid lyffedes Bestræbelsen kun daarlig; da Kampen begyndte, vakte Opmærksomheden og Iveren for at træde ind, og der indmeldte sig Tre for hver Gen, der meldte sig ud, og Resultatet blev, at Foreningen, der i Begyndelsen af November talte lidt over 140 Medlemmer, havde 2 Maanedere senere omtrent 170, hvoriblandt over 100 Arbeidsmænd eller Haandværkere, der med Hensyn til Kaar fuldkommen ere dem sideordnede.

Hele Angrebet røbede umiskjendelig, at Modstanderne ikke havde den sjerneste Forestilling om Sagens sande Betydning og Formaal og at deres Blik paa Arbejderforeningen ikke naaede dybere end til Udsalgets Skilt, idet de betragtede og bedømte den slet og ret som en anden Handelspekulation. Efter de Oplysninger, der forud vare meddeelte, maa det dog forbause, at høre en Kjøbmand for fuld Alvor sige, at Arbejderne dog havde langt mere Gavn af at kjøbe i hans Boutik end i Foreningens Udsalg, fordi de hos ham dog altid fik „en Dram“ til, hvorlidt de saa kjøbte, eller at see en anden Kjøbmand ofsenlig at ville bevise det Fordeelagtige ved at handle hos Kjøbmændene med at de der kunde faae Kredit o: gjøre Gjæld, som netop er et af de Hovedonder, som Arbejderforeningerne ville modarbejde.

Idet jeg endnu skal besvare nogle af de Indvendinger, der under Kampen ere fremkomne mod vor Forening, maa jeg udtrykkelig bemærke, at hvad der er sagt mod denne, er med det samme sagt mod samtlige engelske Foreninger, fordi vor i Get og Alt er indrettet efter hines Monster og vi have ikke fordristet os til paa egen Haand at ordne Noget paa en anden Maade eller at drage andre Grændser, end hvad mange Aars Erfaring i England har lært at være det Rigtige.

Man har indvendt: naar det er en Arbejderforening, bør ikke andre være Medlemmer end de sædvanlig saakaldte Arbeidsmænd, derimod ikke Haandværkere og andre velslillede Bor-

gere, Embedsmænd osv. I England er man for længe siden færdig med den Indvending, der svarer man kort og godt: „vi ere alle Arbeidere“; der er det ganske sædvanligt at Egnens velhavende, anseteste og indflydelsesrigeste Mænd, selv Lord og Parlamentsherrer træde ind i Foreningerne og stilles som Ledere i Spidsen for dem. Og fastholder man blot Sagens sande Formaal, er dette let at forstaae; trænge end saadanne heldigere stillede Mænd ikke til Foreningen, saa trænger den til dem, ikke blot til deres Pengeindskud, ikke blot til deres Oplysning og kyndige Raad og Bistand, men fremfor alt til deres Personer: skal „Arbeidsklassen“ hæves, maa der være Noget, der løfter den, og det bidrager i høi Grad hertil naar den seer de Folk, der ellers pleie at holde sig fjernet fra den, at stille sig ved deres Side, vedkjende sig Samfund med dem og arbejde Haand i Haand med dem til samme Formaal, naar de i deres Sammenkomster mødes med saadanne Mænd, der gaae iblandt dem uden at lade dem mærke nogen Forskjæl og vække Indtrykket af, at vi dog alle ere Menneſter og Brødre. Hertil kommer, hvad Erfaring altid viser, at Bevidstheden om, at der er hæderlige Folk, der staae dem nær og hvis Dine ere fæstede paa dem, altid over en gavnlig Indflydelse paa de Skrøbelige til at vaage over sig selv og selv vise sig ustraffelige og hæderlige i deres Vandel. Vi have da ogsaa her gjort et lille Forsøg med de selskabelige Sammenkomster, som i de engelske Arbejderforeninger holdes nogle Gange om Aaret, og som man der efter Beretningerne har saa overordentlig Glæde og Betsignelse af: i Anledning af vort Udsalgs Aabning vare alle Foreningens Medlemmer med deres Koner forsamlede, omtr. 250 Menneſter, Søndag Aften d. 4 Novbr., og uagtet Beværtningen kun bestod i Kaffe og Hvedebrød, herskede der den gladeste Stemning og den vakkeste og behageligste Tone; Tiden tilbragtes med Taler, Sang og Samtaler og det stod at læse paa alle Ansigter, hvor vel man sølte sig sammen og hvor Alle vare fulde af Fortrøstning til den Sag, som havde samlet os; flere af dem, der ellers ere vante til at bevæge sig i andre Cirkler, bevidnede, at man ikke kunde see et nettere og fornøieligere

Selskab end der var, og mange af Arbeiderne forsikrede, at det var den glædste Dag, de havde oplevet. De, der gjør hin Indvending, skulle betænke, at hvis vi ville have den saakaldte simple Klasse op, saa maae vi selv komme den imøde, hvad Noget vel ville kalde at stige ned til dem, og at vi maaftoe alle kunde trænge lidt til at gaae i denne Skole for at lære sand Humanitet og liberal Samfundsbevidsthed, og forsaavidt alle kunne have Gavn af at være med i Arbeiderforeninger. De Medlemmer af Arbeiderforeningen i Thisted, som Indvendingen sigter til, ere sikkert indtraadte alene for at støtte en god Sag og mange af dem kjøbe aldeles ikke ved Foreningens Udsalg, men give blot deres Indskud; uagtet dette kun er at være halvt Medlem, vil jeg dog ikke bebreide Noget denne Halvhed, men indrømme Enhver fuldkommen Frihed i saa Henseende; men til Forsvar for dem, der uden at trænge til nogen Fordeel, dog kjøbe hos Foreningen, vil jeg anføre: 1, at de have erfaret, at de der faae bedre Varer end de ere vant til og 2, at for dem, der tidligere have pleiet at faae deres fleste Varer fra Kjøbenhavn, er det ingen Fordeel, men et ikke ubetydeligt Offer at kjøbe ved Foreningens Udsalg, hvor Alting betales efter Byens sædvanlige Kjøbmandspriser.

Man har endvidere anket over, at Folk fra Landet ere indtraadte i Foreningen, medens denne burde indskrænkes til Byen alene. Jeg vil atter her henvise til Forbilledet i England, hvor de fleste Foreninger i Byerne strække sig flere Mile ud i Landdistrikterne, og det er ikke let at see, hvad fornøftig Grund der kunde være til at drage en Grændse i saa Henseende; hvorfor formene Landboerne ogsaa at drage Nytte af en god Sag? eller hvorfor formene Foreningen at styrke sig ogsaa ved Landboernes Tiltrædelse? Foreningen i sin Heelhed forbeholder sig heri den samme Ret, som den vil skaffe hvert af sine Medlemmer og som den gjerne indrømmer ethvert Menneske i Verden, nemlig at være til og leve og bryde sig sin Vel og arbejde sig frem ved alle ærlige Midler saa godt den kan.

I en anden Henseende har man bebreidet Foreningen, at den ikke har holdt sig indenfor den rette Grændse, idet den ikke

har indskrænket sig til Udsalg af almindelige Høkervarer, men har, som man har sagt, „en fuldstændig Urteframhandel.“ Dette er nu ingenlunde Tilfældet; Udsalget er ikke forsynet med andre Artikler end de, der forbruges i de fleste Huusholdninger og som „Arbejderne“ have tilraadet at anskaffe, men deriblandt rigtignok de sædvanlige Kolonialvarer. Man maa vel spørge, hvorfor Foreningen ikke skulde have samme Ret til at forsyne sig selv med Kolonialvarer som med Høkervarer; ved at begrænse sig selv saa snevert, vilde Foreningen sikkert have slaaet sig selv ihjel, ikke engang kunnet dække sine Udgifter, endsiige faae Overskud, ikke kunnet faae Brug for de stadig voksende Bidrag. Principet er atter i denne Henseende, ikke at sætte sig nogen Grænse, men være belavet paa at kunne anvende med Fordeel og forrente saa mange Penge det skal være, og derfor efterhaanden som Midlerne voge, at udvide Virksomheden i alle Retninger. I England er man allerede saa vidt, at man ikke blot optager de forskjællige sædvanlige Handelsgrene i Foreningsvirksomheden, men man har sine egne Møller, Slagterier, Bagerier osv., sin egen en gros Handel og paa sine Steder tænker man paa at faae sine egne Skibe til at hente Varerne hjem over Verdenshavene. Maaſkee vil Nogen forſkrækket spørge: men hvad vil ſaa Enden blive? jeg tør ikke indlade mig paa at give Svaret; en Englænder vilde ufeilbarlig ſvare: „naturligviis, at enhver By kommer til at udgjøre een ſtor ſælles Arbejderforening, og ſaa faae vi det forſt alle rigtig godt.“

Der er ſluttelig gjort Foreningen Bebreidſe, at den „ikke har viiſt Handelsſtanden det allerringeſte Henſyn.“ Dette kan forſtaaes ſaaledes, at man ikke har raadſort ſig med den og forelagt den Sagen, inden den blev ſat i Gang. Hvis dette er Meningen, ſaa kan Bebreidſen med Rette vendes om: hele Planen blev fra den forſte Begyndelſe fuldſtændig offentliggjort og Bedtægterne beſjendtgjorte, altsaa ogſaa for Kjøbmændene, og ikke Gen jagde et Ord eller lod ſig mærke med noget; men forſt da Sagen var ſaa vidt fremmet og ſat i Gang, at den ikke længer lod ſig ſtandſe eller ændre, da kom deres Angreb; og ret mærkeligt er det dog, at ſaadanne Kjøbmænd, ſom ſelv

erklærede, at de antog, at Sagen ikke kunde skade dem for 4 St., bleve de allerivrigste til at bekjempe den og tvinge Arbeiderne ud af Foreningen.

Men den sidstnævnte Vebredelse havde dog nok, efter hvad der uforbeholdent blev ytret, tillige en anden Grund: man vilde have, at Foreningen skulde tage sine Colonialvarer til Udsalget hos Byens Kjøbmænd; (hvorfor ikke ogsaa Høstvarerne hos Byens Høstere?) Dette kunde rigtignok ikke med en Tanke falde Foreningen ind og var vel heller ikke saldet Kjøbmændene ind, hvis der ikke bagved laae Forestillingen om, at de havde Monopol paa, at tage Profitten ved al Handel med de Artikler, som horte til deres særlige Forretning. Det er netop en af de Hovedregler, som opstilles i England, saa vidt muligt at gjøre Indkjøb ved første Haand, og det er dog en Selvsølge, at naar Foreningens Bestyrelse har anvendt al Flid paa at erkjendige sig om de paalideligste og solideste en gros Huse, hvor man kan være fuldkommen sikker paa altid at faae gode Varer til de billigste Priser, og naar man ved at betale contant altid faaer Rabat, altsaa kan gjøre sit Indkjøb billigere, end Kjøbmændene efter Reglen kunne, saa kan det dog ikke paa eengang være i Foreningens og i Kjøbmandens Interessse, naar hiin vilde tage sine Varer hos disse, men een af Parterne maatte useilbarlig komme til kort; hvor lidet handelskyndig Foreningen er, kan den dog sige sig selv, at Varerne ved at gaae gjennem en Handelshand mere, maa blive dyrere, og hvis de endog kunne tilbydes til sædvanlig en gros Pris, maa Kvalliteten være ringere.

Jeg skulde ikke have opholdt mig saalænge ved disse stedlige Forhold, hvis de ikke tjente til at belyse Sagen i Almindelighed og til at forberede Andre, der ville virke for Arbejderforeninger, paa hvad de have at vente og maae væbne sig imod.

De Mænd, der i England oprettede den første Arbejderforening (i Rochdale) kaldte sig selv Pionerer eller Banebrydere, et Navn, som hiin Forenings Medlemmer til denne Dag have bibeholdt, for at betegne den Modstand og Spot, som de have haft at kjæmpe imod og bryde sig deres Vej igjennem; og her

hos os, hvor Sagen endnu er ny, vil jeg lægge Enhver, der vil virke med for den, paa Hjerte, at han vil blive sig flart bevidst, at han maa være en „Banebryder“, rede til med Sandheds Baaben at hugge ufortrøden løs paa alle Hindringer. Tingen gaaer fra Begyndelsen ikke af sig selv, og et mislykket Forsøg er værre end intet Forsøg; jeg vil derfor raade Enhver, der vil stille sig i Spidsen, ikke at begynde førend han selv har vundet en saa fast Overbevisning om Opgavens Bigtighed, at han er enig med sig selv om at ville kæmpe og opoffre sig for den. Ogsaa her gjælder den kristelige Regel: „Derjom det er muligt, da haver Fred med alle Menneſter, saavidt det staaer til Eder!“ Vi skulle bryde Banen saa fredeligt og sagtmodigt som mulig, ikke bryde os for meget om, at der rettes ondskabsfulde eller spottende Angreb paa vor Person, ikke fortænke Kjøbmændene i, at de fra deres Synspunkt ikke kunne lide Sagen og give Ondt af sig; vi skulle bevare Bevidstheden om, at vi ikke ville noget Menneſte noget Ondt og ikke ville søge Kamp, men for Sagens Skyld heller ikke ville gaae af Veien for nogen Modstand naar den kommer.

Endnu vil jeg her meddele

Betægter for Thisted Kjøbstads Arbejderforening.

§ 1.

Foreningens Formaal er ved frivillige Bidrag af Medlemmerne at danne et Fond for at sætte dem istand til et fordelagtigere Indkjøb af Livsfornødenheder.

§ 2.

Dette Formaal søges opnaaet ved

- a) at ethvert Medlem indstyder ugenlig i Maanederne Mai til Oktober, begge medregnede, mindst 8 Sk. og i de andre 6 Maaneder mindst 4 Sk.
- b) at de indkjøbte Livsfornødenheder udsælges til Dagens gjængse Priser og at det vundne Overskud opspares og fordeles mellem Medlemmerne paa nedenfor nærmere bestemte Maade (i. § 6).

Indkjøb og Udsalg skeer udelukkende for kontant Betaling.

§ 3.

Foreningens Kapital dannes af Aktier paa 5 Rd.; ethvert Medlem forpligter sig til at tage mindst 5 Aktier. Det staaer ethvert Medlem frit, strax eller naarsomhelst at indbetale saa meget han vil paa sine Aktier, men forovrigt tilveiebringes disse efterhaanden, deels ved det ugentlige Indskud og dettes Renter, deels ved at Enhvers Andeel i Overfluddet tilskrives hans Konto indtil den fulde Sum er naaet.

Til Forøgelse af Driftskapitalen kan af Bestyrelsen optages midlertidige Laan paa indtil $\frac{2}{3}$ af Selskabets Kapital, hvilke forrentes med indtil 5 % og for hvilke hele Foreningen in solidum hester, idet enhver Enkelt er ansvarlig for det Beløb, hvorfor han har tegnet sig.

§ 4.

Medlem kan Enhver, Mand eller Kvinde, blive uden Hensyn til Livsstilling eller Opholdssted. Enhver, der ønsker at indtræde i Foreningen, lader sig ved et af dennes Medlemmer foreslaae for Bestyrelsen og hans Optagelse afgjøres i næste Generalforsamling med simpel Stemmesleerhed ved Ballotation. Ved Indtrædelsen erlægger Enhver 3 Mk., som bliver Foreningens Eiendom; ligeledes kjøber han et Exemplar af Foreningens Vedtægter for 4 Sk.

Naar Nogen udtræder, faaer han inden 6 Maaneder derefter sit hele Indskud med tilskrevne Renter udbetalt, dog med Fradrag af 3 Mk., der tilfalde Foreningen.

Ved Dødsfald gaaer et Medlems Fordring paa Foreningen over paa Arvingerne, uden at dog nogen af disse kan gjøre Paastand paa at blive Medlem i den Afdødes Sted; ikkun Enken kan indtræde i Mandens Ret i saa Henseende.

Naar et Medlem ikke i 4 Uger har erlagt sit Bidrag, udelukkes han af Foreningen paa samme Vilkaar som den, der selv udtræder. Dog kan Bestyrelsen i Sygdomstilfælde og under Omstændigheder, som den finder undskyldende, give enkelte Medlemmer længere Hensind.

§ 5.

Foreningens **Bestyrelse** dannes af en Formand, en Sekretair og 5 andre Medlemmer, der vælges for 2 Aar ved Stemmeslæthed paa den første Generalforsamling i hvert Aar, saaledes at de 4 og 3 Medlemmer skifteviis aarlig aftræde. De kunne gjenvælges.

Bestyrelsen har at paasee, at Foreningens Virksomhed fremmes paa bedste Maade, at Bøger føres og Regnskaber aflægges og revideres ordenlig; den udnævner de Mænd, som skulle besørge Foreningens Forretning, bestemmer disses Løn og Forpligtelser og kontrollerer dem, samt afgjør, hvorledes Foreningens Kapital skal anvendes. Bestyrelsen handler bestandig i hele Foreningens Navn; den holder midt i hver Maaned ordinair Møde, og hvad der vedtages eenstemmig, har samme Gyldighed, som om det er vedtaget ved Stemmeslæthed i en Generalforsamling.

Formanden, der tillige er Kassierer, leder Forhandlingerne i alle Møderne; i alle disse føres en Forhandlingsprotokol.

Sekretairen besørger Foreningens Korrespondance, holder dens Bøger i Orden og har disse i sin Forvaring, ligesom han er Formanden behjælpelig ved Regnskabernes Aflæggelse.

Enhver, der har med Foreningens Penge eller Eiendom at gjøre, stiller en saadan **Sikkerhed**, som af Bestyrelsen ansees fornøden.

§ 6.

Den første Søndag i hver Maaned, Aften Kl. 6, holdes ordinair **Generalforsamling**, hvor mindst 20 Medlemmer maae være tilstede for at gyldige Bestemmelser kunne tages. Paa den første Søndag i Februar, Mai, August og November aflægges **Regnskab** for det sidst forløbne Kvartal, som revideres af 2 af Generalforsamlingen valgte Revisorer. Af det indvundne **Overskud** bliver

- a) tilskrevet paa hvert Medlems Konto Rente af hans indbetalte Indskud, beregnet efter 5 % aarlig.
- b) henlagt 2½ % aarlig til Ansaffelse af nyttig Væsening

og til Tilveiebringelse af et fælles Forsamlings- og Læse-værelse.

- c) henlagt 1 % aarlig til et Reservecfond.
- d) anvendt 10 % aarlig af Inventariets Værdi til at amortisere denne med $\frac{1}{4}$ for hvert Kvartal.
- e) Efterat alle Udgifter og Renter ere dækkede, fordeles det øvrige Overflud mellem Medlemmerne ved at tilskrives deres Konto i Forhold til det Beløb, hvorfor Enhver i Kvartalets Løb har kjøbt hos Foreningen, hvilket oplyses ved en Kontrabog, som hvert Medlem holder med Foreningen. Foraaaviddt Ikke-Medlemmer kjøbe hos denne, beregnes ogsaa dem en Andeel i Overfluddet, der udbetales dem efter hvert Kvartalsregnskabs Afslæggelse, dog bliver den dem tilkommende Dividende kun at beregne med $\frac{1}{2}$, mod hvad der tilstaaes Medlemmerne. Intet Medlem kan forlange noget af sin Deel i Overfluddet udbetalt, men det tilskrives hans Konto, indtil han har sine 5 Aktier betalte. Efter denne Tid staaer det ham frit, om han vil have sin Andeel udbetalt eller have den tilskrevet, ligesom Enhver kan naarsomhelst mod en Maanedes Varsel forlange udbetalt hvad han har indestaaende i Foreningen over de normerede 25 Rd., dog med 3 Maaneders Varsel, saafremt Beløbet overstiger 50 Rd. Hersfra undtages formelige Laan, om hvis Tilbagebetalingsterminer der er truffet særegen Overenskomst.

Bestyrelsen kan efter Omstændighederne bestemme Grændsen for, hvormange Aktier et Medlem maa have i Foreningen.

Bed de ordinaire Generalforsamlinger bliver forøvrigt

- a) stemt om nye Medlemmers Optagelse,
- b) givet Meddelelser om Bestyrelsens Bestemmelser,
- c) forhandlet om Foreningens Anliggender,
- d) forklaret Foreningens Principer og Love,
- e) givet Raad og Forslag af Medlemmerne med Hensyn til Bestyrelsens Virksomhed.

§ 7.

Extraordinairae Bestyrelsesmøder og Generalforsamlinger kunne sammenkaldes, henholdsvis paa Begjæring af Formanden eller to Medlemmer af Bestyrelsen — og af Bestyrelsen eller 20 Medlemmer.

§ 8.

Opstaaer Uenighed om noget Foreningsauliggende, der ikke kan bilægges ved mindelig Forhandling, afgjøres Sagen af tre af Generalforsamlingen iblandt eller udenfor Foreningens Medlemmer valgte Boldgiftsmænd, og den kan ikke forelægges Domstolene til Afgjørelse.

§ 9.

Tillæg til eller Forandring i Foreningens Vedtægter kan kun skee med en Majoritet af $\frac{2}{3}$ Stemmer af de tilstedeværende Medlemmer i en Generalforsamling, der sammenkaldes i dette Niemed med 4 Ugers Barsel.

Saaledes vedtaget paa Generalforsamlingen den 1ste Juli 1866.

Da det for dem, der ikke selv have Leilighed til at læse »The Co-operator«, uden Tvivl kan have Interesse at gjøre Bekjendtskab med engelske Udtalelser om Sagen, vil jeg her efter nævnte Blad meddele en Beretning om et nylig i Manchester afholdt Arbejderforeningsmøde, der i flere Henseender vil kunne udbrede Lys over Sagen og bl. a. lade os see, hvad Slags Medlemmer man kan træffe i en engelsk Arbejderforening:

Efterat der i Mødet var givet en Oversigt over Foreningens Virksomhed og overordentlige Opsving i de 7 Aar, den har bestaaet, reiste Greven af Shaftesbury sig paa Præsidentpladsen under lydelige Bisaldsyttringer og sagde: »paa det Papir, der ligger foran mig, seer jeg de meget alvorlige Ord: »Præsidentens Tale« som det, der nu staaer paa Dagsordenen. Men jeg forsikkrer Dem, at jeg er kommen her for at belæres og ikke for selv tale til Dem om en Sag, som jeg endnu ikke har den tilbørlige Indsigt i. Jeg har hørt en heel Deel om Deres Forening og har læst Adskilligt om dens glimrende Fremgang, men jeg er kommen her for af erfarne Mænd

at høre om Resultaterne af deres Bestræbelser, og jeg er meget begjærlig efter at sættes ind i Sagen, for at jeg i min Kreds, saavidt jeg formaaer, kan udbrede samme Principer, som der synes have baaret saa velsignede Frugter. Derfor vil jeg lytte med den mest spændte Opmærksomhed til Alt, hvad her bliver sagt, og hvis det senere skulde falde mig ind, enten at udtale mine egne Meninger eller at udbede mig en eller anden Oplysning, vil jeg tillade mig at tage Ordet igjen.

Pastor W. N. Molesworth af Rochdale: Mine Venner! jeg kan just ikke sige som den ædle Præsident, at jeg er ubekjendt med denne Bevægelse, efterdi de Fleste af Eder sagtes vide, at jeg har taget virksom Deel i den. Jeg troer, at jeg var den første Præst i England eller vel i Verden, som vovede, paa en Tid, da Arbejderforeningsagen var betragtet som Daarskab eller uberettiget Overgreb, at sige: „denne Sag, som er saa meget udfregen og dadlet, er ingen slet, men en god Sag, en Sag, der ikke egner sig til at bringe Landets bestaaende „Institutioner“ i Fare, men tværtimod til at styrke dem og til at velsigne og have alle dem, som slutte sig til Bevægelsen.“ Jeg veed, at Nogle ville finde det urigtigt af mig som Præst, at jeg har taget saa virksom Deel i denne Sag, men jeg er fast overbevist om, at jeg deri har gjort, hvad der var min Pligt, og jeg vilde dog have handlet meget uforsvarlig, hvis jeg vilde have holdt mig udenfor en saa håderlig Bestræbelse, der rørte sig lige for mine Dine og blandt mine egne Sognebørn. Jeg troer, det er vor Pligt, særlig som Præster, at studere det Forbigangne, for at vi kunne forstaae det Nærværende og øve en gavnlig Indflydelse paa det Tilkommande, og det er dette, jeg har bestræbt mig for at gjøre i mit Forhold til denne mægtige Bevægelse. Jeg vil nu kortelig udtale mig om de materielle, intellectueller, moralske og religiøse Fordele af Arbejderforeninger: først de materielle Fordele: vi see Bidnesbyrd om dem i Alt, hvad der omgiver os, i denne pragtfulde Bygning, i denne Forenings Medlemmers Klædedragt, Afsyn og hele Livsforhold. Men der gives andre Ting, som vi i denne Henseende maa fremhæve, og her vil jeg først og fremmest nævne

Systemet med rede Penge. Enhver af Eder, som kjender Arbejderforeningsfagets Historie, veed godt, at dengang de 15 eller 16 Mænd, som først satte den i Gang, aabnede deres lille, uanseelige Bod, fattede de den modige, jeg kunde sige den dristige, Beslutning, at de hverken vilde give eller tage Kredit; og det anseer jeg for Hovedhjørnestenen for deres Held, men det var et af de voveligste Skridt, som nogensinde er gjort; alle de, der erindre, hvor sædvanlig Kredit dengang var, hvorledes alle de smaa Butiker, som de skulde concurrere med, ufravigelig gave Kredit og opmuntrede deres Kunder til at benytte den, ville godt kunne skjønne, at der hørte et ualmindeligt moralsk Mod til at begynde dette System med kontant Betaling som noget ganske Nyt. Og hvad blev saa Følgen af denne deres vise Beslutning? den umiddelbare Følge var, at de Penge, som hidtil var gaaet til Vertshusene, gik nu til Husholdningen, og Foreningens Medlemmer begyndte at faae bedre Føde og Klæder, at faae et sundere og kraftigere Udseende og føle sig lykkeligere end nogensinde før, og dette er saaledes bestandig gaaet fremad og vil, det er mit Haab, bestandig tage til. Ingen, der erindrer, hvorledes Arbeidsklassens Forhold var for nogle Aar siden og sammenligner dermed, hvorledes det er nu, kan tvivle om, hvilken overordenlig gavnlig Indflydelse denne Bestemmelse har havt. I vide, at Rochdale-Foreningens Medlemmer kaldte sig selv „Pionerer“ og de følte, at de vare Banebrydere, de Første til at bane Veien for den store Sag, som de havde taget i deres Haand; thi disse Rochdale-Pionerer forudsaae ganske klart Alt, hvad der siden er gaaet i Opfyldelse, og jeg troer ikke at der i denne Sag er indtruffet Noget, som de ikke i deres første Program med deres simple Sprog nsiagtigt have forudsagt, og der er endnu meget tilbage, som de have forberedt os paa, og som vil indtræffe saaledes, og det skal ikke forundre mig, om alle deres Forudsigelser, der dengang syntes i Troværdighed at staae paa samme Trin som Eventyrene i 1001 Nat, tilsidst bekræfte sig.

En anden stor materiel Fordeel, som Arbejderforeningerne yde, er den Leilighed, de give Medlemmerne til at faae gode

Renter af deres opsparede Penge; hvor forskjellig er ikke nu den arbejdende Klasses Stilling fra tidligere i saa Henseende? I vide Alle, at medens den Rige dengang kunde erholde baade Renter og Profit af sine store Summer, saa kunde Arbeidsmanden kun opnaae 3 % af sin lille Spareffilling; nu er dette ganske forandret, nu kan den arbejdende Klasse faae fulde Renter af sine Penge, og ikke den alene, men hele Middelklassen har i denne Henseende opnaaet en stor Fordeel; Mange af os har nu en ret anseelig Profit af vore sammen sparede Penge og det med fuldkommen Sikkerhed mod at tabe dem, thi selv Kongelige Obligationer ere ikke sikkrere end saadanne Foreninger, som vi have oprettet og som have bestaaet deres Prøve s. Ex. Rochdale-Foreningen, der har gennemgaaet saa mange uheldige og kritiske Perioder (under Bomulds-Krisen) og gennemgaaet dem triumpherende. (Bifald).

En tredie stor materiel Fordeel ved Arbejderforeningerne er Betyrsggelse mod Varernes Forsalfkning. Vi have i den senere Tid hørt meget om Forsalfkning, den drives efter en stor Maalestok og den offentlige Opmærksomhed er bleven henvendt derpaa; men jeg er overbevist om, at dette Onde herskede i en endnu langt høiere Grad tidligere, da man ikke tænkte paa eller forstod at paavise det. Nu har man faaet sat en lille Stopper paa det. I vore Foreninger, hvor Sælger og Kjøber er samme Person, er al Fristelse til Forsalfkning hævet, og naar I først komme saa vidt — som I snart ville komme — at I selv baade ere Eders en gros- og detail-Handlere, selv baade producere, og indføre og forarbejde Eders Varer, ville I have en fuldkommen Oversigt over enhver Artikels Historie lige fra dens Bøgested til der, hvor den consumeres, og da vil al Forsalfkning være banlyst, og det vil være disse Foreningers store Fortjeneste.

Dette med Hensyn til den materielle Fordeel ved Arbejderforeninger, og lidt Eftertanke vil vise, at denne Fordeel er ligesaa reel af moralsk som af materiel Betydning for Samfundet. — (Taleren udviklede derpaa det Ugrundede i den Beskyldning, at man forurettede Kjøbmændene ved at udbrede Ar-

beiderforeninger, og formanede til Sagtmodighed og til ikke at gjengjælde Ondt med Ondt, men rolig boie de Folks Bitterhed, der vilde gjøre bedre i, istedetfor at forsøge at „standse Atlanterhavet“ og modsætte sig dette Princip's uundgaaelige Udbredelse, at slutte sig til det og tage Nytte af det ved at aabne sig nye Veie til Virksomhed.)

Lad mig nu, fortsatte Taleren, sige et Par Ord om Sagens intellectuelle Betydning: idet den forhjælper Eder til Velstand giver den Eder med det samme mere Tid at raade over, end I før havde, og ihvorvel der undtagelsesvis ville findes dem, der misbruge deres Tid, er jeg overbevist om efter det meer end 25aarige Bekjendtskab, jeg har til denne Egn og den arbejdende Klasse her, at den saaledes vundne Tid efter Reglen vil blive anvendt paa bedste Maade til den aandelige Uddannelse. Men hertil kommer den overordentlige Indflydelse, Sagen vil faae til at skjærpe Eders Syn og øve Eder i selvstændig Tænkning over de mange Spørgsmaal, som her angaae Eders personlige Interesse og stadig vil beskæftige Eder, og dette er en ligesaa vigtig Øvelse for vor aandelige Væxt, som Skoleundervisningen, ja den Udvikling og Uddannelse, som vi ad praktisk Bei faae i Livet, er mere værd end den, Skolen kan give os.

Dernæst er der en anden Ting, som maa tages i Betragtning: I vide, at vi leve i en Tid, hvor Arbeidets Udstykning er drevet til den største Yderlighed; i forrige Tider var enhver Mand sin egen Bager, Slagter, Skomager osv. han maatte selv besørge Alt, og dengang var derfor en Mand, om jeg saa maa sige, en mere fuldstændig Mand end nu, hvor en Mands hele Liv kan være viet til een eneste saadan Gjerning som at flibe Spids eller sætte Hoved paa Knappenaale, hvor en Mands hele Opmærksomhed og Eftertanke er indskrænket til en saadan enkelt og smaalig Gjenstand, er det naturligt, at hans Forstand og Tænkning ogsaa skrumpes sammen. Men denne Borneerthed modarbeides ved Arbejderforeninger, der give dens Medlemmer saa meget at tænke paa, udvide deres Blik og øve deres Tænkning i saa mange Retninger og derved befordre deres aandelige Udvikling; medens I derfor med Hensyn til denne Alsidighed

have den samme Fordel som vore gamle Fædre, have I tillige en anden, som de ikke havde, nemlig Dygtighed i Eders særlige Haandværk eller Gjærning.

Men maaskee vilde Nogen sige til mig: „dette er blot Raisonnement, der lader sig sige, men gjælder ikke i Livet; kan Du paa vise os Kjendsgjærninger, der godtgjøre, at Arbejderforeninger virkelig have baaret saadanne Frugter?“ — Ja, jeg kan; vi have i Rochdall ligesom her en særlig Green af Foreningens Virksomhed, som sigter til Medlemmernes aandelige Uddannelse og som især har Opmærksomheden henvendt paa tre Ting: 1) en Bogsamling, 2) et Læseværelse, hvor der forefindes Aviser og Tidsskrifter, og 3) Foredrag, der holdes for Medlemmerne; og vi have faaet det Vidnesbyrd af fremmede boglærde Folk, der leilighedsvis have seet vore Bøger og vort Læseværelse, at de aldrig have seet en bedre Bogsamling eller et skjonsommere Udvalg af Blade og Skrifter, end det vi have.

Og lad mig endnu sluttelig tale et Ord om Sagens moralske og religiøse Betydning: jeg vil ikke tale om nogen særlig Religionsform, men om Religion som en Hjertesag, som Kjærlighed, Retfærdighed og Sandhed, og jeg paaastaar, at disse Hjertestatte blive nærede ved Arbejderforeningerne. Hvad er nemlig disses Betydning? hvori bestaae de? i at samvirke med hverandre til fælles Bedste. Naar Du nu vil have Mennesker til at elske hverandre, kjender Du da noget bedre Middel hertil, end naar Du kan bibringe dem den Bevidsthed, at de arbeide tilsammen, for en Sag, som er i lige Grad gavnlig og velgjørende for dem alle? Der staaer skrevet: „hvo som ikke elsker sin Broder, som han seer, hvorledes kan han elske Gud, som han ikke seer?“ Netop dette, at see Din Broder, at være sammen med ham, at virke i Forening med ham, er et meget vigtigt Hjælpemiddel til at nære de ovennævnte Følelser i Hjertet, og du kan være vis paa, at der ikke kan finde en saadan fælles Samvirken Sted for et Formaal, der er heldbringende for de Enkelte og for det hele Samfund, uden at disse Følelser i meget hoi Grad maae udvikles derved. Jeg kan atter bevise dette med Kjendsgjærninger, vi have seet disse Frugter i Rochdale: under den store Rød,

som Bomuldsfrijsen medførte, uddelte vor Forening efter en meget stor Maalestof baade Penge og Livsfornødenheder ikke blot til dens Medlemmer, men ogsaa til vore nødlidende Naboer, og det paa en Tid, hvor Foreningen selv var haardt trykket under Tidsforholdene. Fremdeles have de siden ydet lignende Understøttelser baade til Personer og gavnlige Foretagender og de have stænket deres By et smukt Bandspring; det er kun en Ugestid siden at de stænkede 33 £ (300 Rdlr.) til en fattig Familie, hvis Forsørger var kommen af Dage ved en ulykkelig Hændelse. (Hør!) For nogen Tid siden sagde en Ven til mig, at dette Ord „Arbeider“ ikke passede paa alle vore Medlemmer og at det for nogle af dem kunde være mindre behageligt at tiltales med denne Titel; men jeg har for god Tro til Ederes gode Takt til at jeg kunde antage, at nogen vilde tage den Benævnelse fornærmeligt op; jeg troer tvertimod, at vi, der sædvanlig ikke kaldes „Arbeider“ have Grund til at beklage os over, at vi ere udelukkede fra det Hædersnavn; der ere mange af dem, der her iaften indtage Hæderspladsen, hvem det vilde gjøre meget ondt, hvis de ikke vare og ikke fortjente at kaldes Arbeidere, og jeg er overbevist om, at den ædle Lord, som indtager Præsidentpladsen iblandt os, vil give mig Ret, naar jeg siger, at han hellere vilde give Afkald paa sine høie Titler end at ophøre med at være en „Arbeider“ for sine Medmennefters Vel (stærkt Bifald; Lord Shaftesbury: hør! hør!). Jeg er glad ved at have havt Leilighed til at tale til Eder her iaften; jeg stoler paa, at I ville bestræbe Eder for at vinde baade i materiel, intellectuel, moralsk og religiøs Henseende ved de Midler, som Arbejderforeninger tilbyde Eder. Jeg ønsker inderlig, at denne Forening maa vedblive at blomstre og at Sagen i dens Almindelighed maa opnaa den storartede Udvikling, som jeg er overbevist om at den er bestemt til, at den maa komme til at omfatte alle dem, der fortjene Navnet „Arbeider“ og anviser Enhver den Plads, som passer for ham, og at den saaledes maa opfylde sin Bestemmelse, som jeg troer bedst kan betegnes med det Udtryk, som vi skyldte en udmærket fransk Forfatter og Menneſteven, „Arbeidets Organisation“, (Eydeligt Bifald.)

J. C. Fog bevidner, at han som Medlem af Foreningen har erfaret flere af de Betsignelser, som ere blevne fremhævede af den foregaaende Taler; mange Medlemmer ere ved dens Overflud blevne satte istand til at skaffe sig Læsning og forbedre deres daglige Levemaade, og denne har igjen Indflydelse paa et Menneſtes Moralitet; ſkal man have en ſund Sjæl i et ſund Legeme, maa man ogsaa nødvendig have god og uſorſalſket Føde; i denne Henseende have Banebryderne i Rochdale udrettet, hvad al Verdens Parlamentsakter og Love ikke vare istand til at udrette. De vare ved Arbejderforeningerne komne let til deres forbedrede Kaar og diſſe havde igjen vaakt Selvſølelſe og Selvagtelse hos dem, hvilket Medlemmerne trindt omkring i hele Landet kunde bevidne. Vor Forening har udbredt Sparſommelighed og Afholdenhed iblandt os, og har den gjort det, Kammerater! ſaa har den udrettet en ſtor Ting, thi det er en ſtor Ting at have ſtandsat den Strøm af Uafholdenhed, der er Samfundets Fordærvelse og er den Laſt, der anſlagende raaber imod os. Det er bleven ſagt os, og vi maae tilſtaa, at det er ſandt, at det Onde, hvoraf den arbejdende Klaſſe i Almindelighed er beſat, er dens Tilſoielighed til Drukkeſkab og Tobak (hør!). Men vi have, mener jeg, ved vore Arbejderforeninger løſt det ſtore Spørgſmaal, ſom ſaa ofte er bleven offentlig forhandlet i vort Land, nemlig hvorledes den arbejdende Klaſſe bedſt kan ophjælpes i moralſk, ſocial og ſædelig Henseende; de have hjulpet Arbejderne til timelig Velvære og derved vaakt deres Selvſølelſe, ſaa at Mange, der før boede i uſle Stræder i vor overbefolkede By, ere ved deres Overflud, der hvert Kvartal er voget, blevne istand til at flytte ind i bedre Huſe (hør!); mange Børn, der før bleve forſømte, ere ved det ſamme Middel blevne holdte ordentligt i Skole og Mange have rejſt ſig op og frigjort ſig for Trangen til offentlig Underſtøttelſe. Hvad man ſaa ſiger om os Arbejdsmænd, det kan jeg bevidne, at der i hver ægte Engſkmands Bryst er en Uafhængighedsfølelſe, der vækker Trangen hos ham til at betale Alt, hvad han behøver til ſit Forbrug. Derfor er det mit inderlige Ønſke, at vore Principer maae udbredes. Man har beſtyldt os for at være egenſjærlige og kun at ſee paa

vort Eget; dertil vil jeg kun svare, at Kjærlighed til vort Eget bestaaer deri, at efterat vi selv have erfaret de Betsignelser, som Arbejderforeninger bringe, er det vor ivrige Bestræbelse, at alle Mennesker kunne blive deelagtige i dem. (hør!

Dernæst vil jeg sige til dem, som endnu ikke have sluttet sig til os og som undskyldte sig med deres Fattigdom, at vi stille disse Betsignelser saa lavt, at de let kunne naae dem. Den ædle Lord sagde, at han var kommet her for at belæres, og maa det være mig tilladt, kan jeg i denne Henseende oplyse ham: den Mand maa dog være meget fattig, som ikke daglig kan afsee $\frac{1}{2}$ d. (omtrent $1\frac{1}{2}$ Sk. dansk), det udgjør for 6 Arbeidsdage ugenlig 3 d. og naar han blot indskyder dem, saa er han Medlem og naar han dertil kjober sine Fornødenheder ved Foreningens Udsalg, vil han allerede efter saa Maaneders Forløb have samlet en lille Kapital. Fremgangsmaaden er saa simpel og nem, at naar Folk ikke vil gaae ind herpaa, veed jeg sandelig ikke, hvad vi kan tilbyde dem forat frigjøre dem fra Armoden og dens Følger. Jeg antager, at deres Ligegyldighed hidrører fra den gamle Erfaring, at hvad der kun koster lidt, sætter Folk ogsaa kun lidt Pris paa. Men jeg haaber dog mine Venner! at I ville see lidt dybere i Sagen end blot spørge om hvad den koster; betragt f. Ex. dens velsignede Frugter; vi, som i saa Alar have været med i den, have jo erfaret, at jo længere vi tage Deel i den, des bedre bliver vor Stilling; ved vore forenede Bestræbelser ere vi blevne istand til at opføre en saadan Pragtbygning som den, hvori vi her ere forsamlede, vi ere blevne istand til at gaae glade og som hæderlige Folk til vort Hjem, til at lægge Bind paa Udruelighed og mere kristelige, menneskelige og borgerlige Dyder. Der er intet Charactertræk, som Sagen mere har udviklet hos Medlemmerne, end Retsskaffenhed; vor Regel har altid været: ægte og usøfaldede Barer og rigtig Bægt og Maal; vi have ikke alene seet paa Pengefordelen, men ogsaa paa Hjertets Forædling; vi have ogsaa her ligesom i Rochdale en Bogsamling og et Læseværelse, der staaer aabent for Alle. Arbejderne ville ikke fortjene den Røs, som den ædle Lord har udtalt om dem, hvis

de ikke ville slutte sig nærmere og nærmere sammen og ved dette Sammenhold bestræbe sig for, stadig at hæve sig til et høiere Trin i Samfundet og i deres Medborgeres Agtelse. Vi have, Kammerater! i vor egen Haand Magten til at rejse os og det er, saavidt jeg skjønner, oversflødigt for os at undertegne Andragender til Andre om at gøre for os, hvad vi selv bedst kunne gøre. Lad os blot afslægge vore to oversflødige Fornødenheder, Brændevinet og Tobakken, lad Alle slutte sig til Arbejderforeningerne og gøre denne Bevægelse til en stor Magt i Landet! Vi have allerede seet saa velsignede Resultater af denne Sag og jo mere vi anstrenge os for at gennemføre vore Principer, desto rigere Frugter ville vi høste. (Bifald)

Naadmand Heywood nævnte nogle af de Farer, som Arbejderforeninger ere udsatte for, deriblandt Mangel paa Dygtighed og Forsynlighed hos Bestyrelsen (som kun kan læres ved Øvelse og Erfaring) og Mangel paa gjensidig Tillid; han omtalte to Foreninger, som foreløbig vare opløste paa Grund af Uredelighed, slet Bestyrelse og ved at give Kredit. Idet han talte om Foreningens Betydning for Kjøbmændene, erklærede han, som selv var en af dem, at de havde ingen Årsag til at beklage sig, da det var et af Foreningens Principer ikke at sætte Priiserne ned, det Gnest, hvori den concurerede med dem, var i Varernes Kvalitet, og det var baade lovligt og gavnligt. Taleren, der havde 30 Aars Erfaring i denne Sag, paapegede de Banffeligheder og Hindringer, de i Begyndelsen havde haft at kæmpe imod, og fremhævede deriblandt, at de ikke havde haft nogen Beskyttelse af Loven og at de havde manglet tilbørlig oplysning og kyndige Mænd til at sætte Sagen i Gang og styre den. Han roste den nuværende Bestyrelse for den Dybdighed og Indsigt, den Uegennyttighed og uførtroede Opoffrelse, hvormed den havde givet Sagen et utroligt Opsving og det paa en saadan Maade, at det maatte skaffe enhver Bank, Kjøbmand og Handelsforening en uindskrænket Tillid, idet den strengt havde vaaget over, han turde sige mere samvittighedsfuldt end Kjøbmanden, at Alt betræffende Varernes Kvalitet, Vægt og Maal gik fuldkommen ærligt til, og hvis den ikke gjorde det, svigtede den

fine egne Principer, og da vilde Foreningens Opløsning og Undergang være vis. Men saaledes som det nu gaaer og ledes, troer jeg, at enhver retsindig og menneskefjærlig Mand, ikke mindst den ædle Lord, som iaften er vor Præsident, maa sige: lad det gaae og have Lykke med sig! (Bifald)

J. C. Edwards: Jeg antager, at man vil ansee mig for Repræsentant for den egenlige Arbeidsklasse i vor Forening. Da jeg har havt med den Sag at gjøre fra det første Dieblif, da vi bragte dette lille Barn til Verden, da jeg har været en af dem, der vaagede ved dets Bugge, glædede mig ved dets Barn-dom og er endnu gladere ved at see det i dets fulde Kraft og Manddom, saa maa det maaskee være mig tilladt at omtale et Par Træk af vor tidligere Historie og derved vise de Banskkeligheder, som Sagen dengang havde at kjæmpe imod særlig i store Byer, men tillige hvad der kan udrettes ved Udholdenhed og fast Sammenhold af den Deel af Befolkningen, som er meest interesseret i Løsningen af den store sociale Opgave. I den første Uge solgte vi for omtrent 14 à 15 £ og for at opnaae denne Omsætning maatte vi endda bringe Varerne omkring til de fornemmere af vore Medlemmer, som ansaae sig for fine til selv at hente dem ved Udsalget; det Arbejde besørgede de af de simplere iblandt os ved Hjælp af en laant Hjulbør og den første Løverdags Aften bleve vi ikke færdige med denne Transport førend Kl. 2 om Natten. Efter et Par Ugers Forløb udbredtes det Rygte, at vi vare færdige og kunde ikke mere, og da Folk havde faaet denne interessante Efterretning, faldt vor Kredit saaledes, at vi ikke engang uden stor Møie kunde faae en Hjulbør at laane. (Latter) Vi havde imidlertid baade Gyne og Mod til at kjøbe os selv en Hjulbør og med stor Hvittidelighed raadsloge vi om det Unskelige i at sætte os for en ny Udgift ved at antage en Dreng til at kjøre med den gennem Gaderne, thi det var for strengt for os, efter at have arbejdet fra Kl. 6 om Morgenen til Kl. 6 om Aftenen, at bringe Varerne ud til disse Herrer, som ikke havde Ret til at ansee sig selv en Smule bedre end vi Andre. Efterat vi nu i 4 à 5 Uger havde havt denne Hæft i Menneskefækkelse til at

trække vor Hjulbar, raadsloge vi om at anstaffe os et større Kjøretøi og en virkelig Hest, og Resultatet blev, at vi kjøbte os en brugt Karosje og fik malet med store forgyldte Bogstaver paa den: „Manchester og Salford Arbejderforening“, denne Indskrift tjente tillige som Avertissement og fik Enhver, der saa den, til at tænke og spørge, hvad i Verden dog Manchester og Salford Arbejderforening var for noget. Der var dem, der meente, at vi herved vare for fremtrædende og for meget henledede den offentlige Opmærksomhed paa os og at det til Straf vilde gaa os galt, men det er indtil Dato ikke gaaet os galt endnu. Den Profit, vor Forening ved de forskjellige Grene af dens Virksomhed nu i 7 Aar har samlet, har sat den istand til at opføre 10 saadanne store Bygninger, som den, hvori vi her ere forsamlede, og denne ene har kostet henved 3000 £ (27,000 Rdlr.). Dette vil være det bedste Bidnesbyrd om, hvorledes vor Driftighed er bleven lønnet.

Og nu et Par Ord om vore Principer, vor Forsatning og vort Formaal: Hvad var det Maal, vi fæstede Diet paa, dengang vi aabnede vort Udsalg? det var for det første at gjøre vore daglige Livsfor nødenheder til den Trappe, ad hvilken vi stige opad i social Henseende; vi troede, at vi kunde spise og klæde os ind i en bedre Stilling i Livet, naar vi blot havde den Forstand at slaae vore smaa Midler sammen og være vore egne Kjøbmænd. Vi havde et andet Formaal: vi troede, at „Mennesket lever ikke af Brød alene“ og at det derfor var nødvendigt at tage vor moralske og intellectuelle Udvikling i Betragtning. Vi sørgede derfor saa godt vi kunde for at skaffe Midler til vor Oplysning og til Sammenkomster og det er vor Agt fremdeles at sørge herfor. I Manchester saavel som i London og andre store Stæder er det vor Ulykke, at vi ikke kunne „see Skovene for Træer“; der er saa mange Mennesker pakkede sammen, at vi ikke kunne see hinanden eller komme hinanden nær nok til at lære hinandens Hjærter og Tanker at kjende. Derfor er det saa meget mere nødvendigt i vore store Byer, at vi ved vore egne Midler forskaffe os vore egne Lokaler, hvor vi kunne samles med hverandre og uddanne os i aandelig Henseende, hvor vi

kan føle, at vi befinde os paa et Sted, der tilhører os selv, der ikke er skaffet tilveie ved de Belhavendes Gunst eller Beskyttelse, men at Enhver har lige Ret til at være der og kan faae det levende Indtryk, af at han er de Andres Ligemænd. Disse vare, blandt andre, de Formaal, som vi haabede at opnaae.

Hvad er nu Hemmeligheden ved den heldige Fremgang, som disse Foreningers Udsalg have haft? det er en Selvfølge, at de kræve god Bestyrelse, Redelighed og til en vis Grad Indsigt. I Begyndelsen gik det meget langsomt hermed; god Bestyrelse kommer sædvanlig først efterhaanden ved Erfaring. Vore Efterfølgere ville behøve mere Dannelse og Dygtighed end Foreningens Stiftere have haft. Det er i Erkjendelsen heraf at vi sørge for Dannelsesmidlerne, at der kunne være Andre velrustede til at indtage vor Plads, naar vi gaae til Hvile. (Bifald)

Hvorledes er nu vor Forsatning? den er just ikke meget konservativ, men aldeles demokratisk; vi blive ikke engang staaende ved Stemmeret paa Sværdsiden; vi ere enige om, at der er intet, der vedkommer Manden uden det tillige angaaer Kvinden, og derfor have vi vedtaget almindelig Stemmeret. (Bifald) Vi betragte det ikke som en politisk Bevægelse; vi kjende overhovedet ikke noget til politiske Partier; vi have med en praktisk Sag at gjøre og vi have gjort den Erfaring, at den bedst trives paa uindskrænket demokratisk Grund. Min Ven og Medarbejder i denne Sag, Mr. Fox, har sagt, at der kræves $1\frac{1}{2}$ d. daglig i 6 Dage om Ugen og 13 Uger i Kvartalet forat En kan blive Medlem af Foreningen; men det kræver virkelig ikke en saa uhyre Anstrengelse; hvem der blot betaler sin Shilling i Indtrædelsespenge, er berettiget til at nyde Deel i alle Foreningens Fordele lige saa fuldt som det ældste Medlem eller den største Aktiehaber; men vi forlange, at I skulle kjøbe Eders Fornødenheder i Udsalget og naar I blot gjøre det og lade Eders For tjeneste blive staaende, ville I i kort Tid have Eders Actier betalte uden noget videre Indskud. Vi have saaledes gjort det muligt at den Fattigste i Landet kan slutte sig til os og nyde godt af Foreningen; dette vil endnu blive mere indlysende, naar

jeg tilføier, at ogsaa Ikke-Medlemmer faae $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ Fortjeneste paa hvad de kjøbe. Man har undertiden gjort den Indvending, at dette er et kjæmpemæssigt Monopol, vi have tiltaget os, og at det er et Overgreb i Kjøbmændenes Rettighed og derfor ikke fortjener at opmuntres og begunstiges. Som Menneſter ønske vi vore Medmenneſters Deeltagelse, men vi bryde os ikke om Nogens Gunst; i det Dieblit de høiere Klasser begynde at begunstige os, vil Foreningen begynde at hensygne og døe. Vi frabede os Begunstigelse af hvemsomhelst, vi bede blot om, at Lovene maa blive upartiske og indromme os samme Rettighed som enhver anden Klasse i Samfundet, og naar vi blot have retfærdige og liberale Love, saa ere vi overbeviste om, at vi have en vid Mark aaben for os og saa forlange vi ingen anden Gunst. Vi ønske kun at være afhængige af os selv, af vor egen Indsigt, Kapital og Driftighed, og kunne vi faae Lov til det, saa ere vi visse paa, at vi ved Rettskaffenhed og Udholdenhed skulde see vore Bestræbelser kronede. Hvad Betskyldningen om Monopolet angaaer, saa er den eneste Betingelse vi gjøre, den just ikke meget strenge, at enhver Person, der vil træde ind i Foreningen, maa have en moralsk Character, efterdi vor Forening vilde gaae tilgrunde ved at optage umoraliske Menneſter. Og vi ere ikke meget nøieregnende, vi anstille ingen Undersøgelse om deres private Liv, men vi forudsætte, at naar Nogen bliver foreslaaet af et Medlem, er han ogsaa selv et brugeligt Medlem; og saalange vor Forening har bestaaet, har vi kun een Gang været i det ubehagelige Tilfælde, at maatte nægte at optage En. Derjom vi vilde studere Kjøbmandsstandens Historie, vilde vi finde, at deres Fædre eller Bedstefædre vare Møllere, Bøvere, Skomagere, Snekere eller deslige. Jeg veed, at min Ven Senator Heywood har ikke altid været Kjøbmand, og hvis han har Ret til at anvende sin Formue til at opføre en Butik, da maae tre eller fire Tusinde Menneſter ogsaa have ganske den samme Ret. Dette er alt, hvad vi forlange og det er intet Monopol. Det er allerede bleven sagt, at vi ikke concurre med Kjøbmændene i Prisene, thi Concurrence i denne Henseende leder kun til at forringe Kvaliteten og med-

fører useilbarlig daarlig Bægt og Forfalskning; men dette kan ikke være i vor Interessé, det vilde kun være at stjæle fra Peter for at give det til Poul, eller at tage en Skilling af den ene Lomme og lægge den i den anden. Hvem kunde dog være saa tosset at forfalske de Varer, som han sælger, naar han veed at han selv skal forbruge dem? Dette er den bedst mulige Garanti for Redelighed. Bestyrelsen er udvalgt af Medlemmernes Midte og det er derfor i dens egen Interessé at sætte Priiserne saa lavt som mulig og Kvaliteten saa høi som mulig. Men man har ogsaa sagt, at vor store Fordel er erhvervet ved at vi sætte høiere Priiser end Andre; men det er en Selvsølge at hvis denne Bestyldning er sand, vilde vi selv vise Handelen bort fra vort Udsalg og Folk vilde gaae derhen, hvor de kunde faae deres Varer billigere. Men mod saadanne Misgreb have vi et godt Forebyggelsesmiddel: naar Bestyrelsen er forsamlet, har ethvert Medlem Ret til at møde og fremkomme med sine Klager, og i vort Udsalg er der en Protokol fremlagt, hvori Enhver kan indføre sine Besværinger; denne bliver bragt til Bestyrelsen, og hvis denne ikke afhjælper den paataalte Feil, saa holde vi hver Maaned en Generalforsamling, der virker som et Slags Sikkerhedsventil, der afleder den oversflødige Damp og forebygger at Rjedelen springer. (Latter) Her kunne vi møde og besvare os saa meget vi lysté, og en Engelsmands dyrebareste Ret er at have Lov til at besvare sig. Jeg erindrer dengang vi oprettede vor Forening, og vore Benner, der før havde været afhængige og vante til at faae Tilføjelse og Befaling at gjøre snart dette, snart hiint, snart igjen noget andet, begyndte at faae lidt til Bedste og at føle sig frie og uafhængige og faae Stemmeret, hvorledes de strax gjorde Brug af deres Rettigheder og Privilegier af Hjertets Lust. (Latter) Saasnart John begyndte at besvare sig, saa kunde man næsten see, hvorledes han vogte med det samme. Jeg paastaar, at vi udviklede Manden i ham ved at skaffe ham Ret til at komme frem med sine Besværinger, og om disse end ikke altid holdt sig indenfor de ønskelige Grændser og undertiden gave Anledning til smaa Rivninger, saa gjorde de dog deres Gavn og hjalp til at slibe Kanterne

af os og opdrage os ikke blot som Medlemmer i vor Forening men for alle vore andre Livsforhold.

Til Slutning vil jeg endnu gjøre opmærksom paa, at vi ikke indskrænke os til Detailhandel alene, men have med Held bestræbt os for at føre Foreningsprincippet videre og give det større Dimensioner; i Forbindelse med vor Detailhandel have vi en Grossererforretning, der leverer Varer til vort og et Par Hundrede andre Udsalg og som alene af Smør omsætter ugenlig 900 Hjerdinge, og i lignende Forhold af alle andre Artikler. Men endnu er Sagen i sin Barndom og vi haabe med Grund langt større Resultater af den. Vi have i vor Midte iasten en Repræsentant fra de franske Arbejderforeninger, og hvad skulde der være i Veien for at vore Arbejderforeninger traadte i en organisk Forbindelse med dem i Frankrig, og endvidere med dem i Schweiz, Tydskland osv.? hvorfor kunne Foreningerne paa Fastlandet ikke i Fælledskab med os selv ind- og udføre deres Varer og have en Komitee af Repræsentanter som de forenede Baand imellem os? (hør!) dette kan maaskee see ud som en Drøm, men for 3 Aar siden saae vor nuværende Grossererforretning ogsaa ud som en Drøm ikke blot for dem, der stode udenfor, men for Foreningens egne Medlemmer og vi have haft nok saa mange Hindringer og Indvendinger fra disse sidste som udenfra at kæmpe imod. Ja, mine Venner! der ligger en stor og lys Fremtid aaben for os og Foreningsprincippet vil faae en gennemgribende og altomfattende Betydning; det vil endog faae en stor Indflydelse til at forebygge Krig mellem de forskjellige Nationer (hør!). Det er en praktisk Bevægelse, vi have reist, der vil lære os at kjende og forstaae hinanden, at opdrage os selv og lade os føle, at vi ikke længere ere forarmede Arbeidsmænd, men Skabere af Velstand og Magt, som vil skaffe os Indflydelse ikke blot herhjemme, men i den hele Verden. Lader os haabe, at denne en begejstret Foreningsmands Drøm snart maa gaae i Opfyldelse, men lader os heller ikke glemme, at man kan voge for hurtigt, saa det bliver paa Sundhedens Bekostning, og derfor ville vi i vor utaalmodige Higen dog bestandig minde os selv om, at enhver

stor og ædel Sag skrider kun langsomt frem mod sit fuldkomne Maal.

Th. Hare var bange for at tage Ordet efter de foregaaende dygtige Talere, der vare praktiske og virksomme Deeltagere i Sagen, medens han stod udenfor den, men han bad om Tilladelse til som Fremmed at udtale sin Mening om, hvad Resultatet maatte blive af denne mægtige Bevægelse. Han meente, at hermed var begyndt en ny Æra i Menneskesamfundets Historie, og det en afgjort heldbringende Æra. Udsalget af Livsformødenheder var indskrænket til en liden Deel af Befolkningen, medens Arbejderforeningsagen omfattede alle Livsstillinger og Næringsveie. Han bad Forsamlingen lægge Mærke til, hvor stor en Deel Arbeidet havde i hvilket som helst Foretagende, og det vilde da være indlysende, at Arbejderne ere de egenlige Kapitalister, fordi det er dem, der yde det, som koster meest. Han oplyste dette ved at henvise til den Bygning, hvori de vare forsamlede, og sammenligne hvad Materialierne til den havde kostet med Arbeidet ved Opførelsen. Det var derfor aabenbart, at det eneste, Arbejderne havde at gjøre, var at forene sig om selv at anskaffe sig deres Livsformødenheder og saa at indgaae et Fællesskab i alt deres Arbeide og selv nyde hele Fordelen af det. Han viste dernæst, at dette samme Foreningsprincip egnede sig til at øve Indflydelse paa Landets Repræsentation, idet det satte Folk i alle Landets Egne istand til at træde i Forbindelse og udveksle Tanker og vælge dygtige Parlamentsmedlemmer.

J. Wilson blev opfordret til at forestaae en Taksigelse til Præsidenten Grev Shaftesbury. Han sagde: jeg hilser Præsidenten, min Herre, og Eder, mine Brødre! jeg kalder Eder saaledes og ikke mine Medarbejdere, fordi Arbeidet er nu blevet os en Fornøielse og ikke noget Besvær, det er forvandlet for os til en Beshæftigelse; naar jeg overskuer denne store Forsamling og tænker paa de Beretninger om vore mægtige Fremskridt, som jeg her har hørt iasten, saa tør jeg forkynde, at den almindelige Folkeret og Folkelykke er oprunden for os (Bravo!) Der er en Fortælling om en Tømmersmand, som skulde gjøre en Bue

af en særegen Form; han prøvede paa det nogle Gange, men kunde ikke; han gif da hjem og sad i to Dage og spekulerede derover og paa den tredie kom han tilbage og fuldførte den og gav saa en Regning ud for tre Dages Arbeide, fordi, sagde han, det var langt besværligere at udtænke det end at udføre det. Derfor kan en Mand, der gaaer omkring med Hænderne i Kommen, have strengere Arbeide end den, der graver i Jorden. Ja, vi kunne alle arbeide i Forening med hverandre, med Haand og Hoved, men hvor kort er endnu den Vej, vi have tilbage! det gjælder om vore Foreninger, hvad en Digter har sagt om de store Verdensudfyllinger, at de skulle nedbryde alle de Bægge, der sætte Skilsmisse mellem Personer og Folkelag, banlyse al Splidagtighed! og Ufred og samle Alle til et fælles, enigt og lykkeligt Broderskab. (Bravo!) Dette er Arbeiderforeningernes Fremtid og det er mod dette Maal at alle vore Bestræbelser sigte; Manchester-Foreningen vil engang optage den hele Stad i sig (stærkt Bisald).

Vi have havt Uheld, og de ere uundgaaelige; jeg vilde ansee det for hensigtsmæssigt om Foreningen bestilte en særlig Embedsmand til at undersøge, hvori de have deres Grund; det ligger i en saadan Forenings Natur, at naar et Lem lider, lide de alle og naar eet Lem befinder sig vel, føles Velbefindendet gennem alle de andre. Vi savne her iaften flere af vore anseteste Medlemmer, som imidlertid have viist Sagen saa megen Interessé at vi ikke kunne betvivle, at de i Sandhed og af Hjertet ere den hengiven. Men vi have en Hædersmand i vor Midte, som har gjort mere for vor Sags Fremme end Noget troer og, om det maa være mig tilladt at sige det, mere end han selv veed af; det er Lord Shaftesbury vi have at takke for den Lov, der har frigjort os fra Lænkerne og kaffet os Frihed og Tid til at øve og bruge vore Tanker (stærkt Bisald). Jeg foreslaaer derfor, at Forsamlingen udtaler sin varme Tak til Lord Shaftesbury for hans utrættelige Bestræbelser for at ophjælpe Arbeidsklassen og for den venlige Velwillie, hvormed han, uagtet sine mange vigtige Forretninger, iaften har viist os den Ære at indtage Præsidentpladsen iblandt os. (Bisald).

E. Longfield formanede til stadig at holde Sagens høiere Formaal for Die og arbeide paa Medlemmernes aandelige Udvikling (hør!) Hvis Foreningerne ikke paa denne Maade udrustede sig til mandig og kraftig at kjæmpe mod den sorgelige Uvidenhed, der omgiver dem, saa vilde de ikke kunne vinde det sikke Fodfæste, som de vare berettigede til; han stolede paa, at de vilde anvende al deres Glid og Indflydelse til at isøre sig denne Rustning til den forestaaende Kamp for Oplysningens Overherredomme over Vanfundighed. (Bifald). Han sluttede sig med Glæde til den foregaaende Talers Forslag.

Præsidenten: jeg er bleven opfordret til at anmode den Herre fra Frankrig, som er her tilstede, om at tage Ordet.

Elie Reclus undskyldte sig med at han var uforberedt paa at efterkomme den Anmodning og var desuden for ukyndig i det engelske Sprog og udtalte det daarlig (nei, nei!) I Frankrig havde man for Alvor taget fat paa Arbejderforenings-sagen og han var bleven jendt til Manchester for at lære, hvorledes man her bar sig ad og see, om de ikke kunde knytte Ven-skabsforbindelser, og han bragte de engelske Arbeidere deres franske Kammeraters Hilsen og bedste Ønsker (Bifald). Man havde i Frankrig længe været opmærksom paa de Fremstridt, deres engelske Naboer gjorde, og man ønskede høiligen at lære af dem og efterligne deres Fremgangsmaade ved deres Udsalg. De engelske Arbeidere vidste ikke jelv, hvormegen Gavn de havde stiftet, ikke blot i deres eget Land, men blandt Tusinder af taknemlige Arbeidere i Frankrig, der med erkjendtlige Hjerter ønskede dem den samme Lykke og Fremgang herefter, som de hidtil havde havt (Bifald).

Under Senator Heywords Vedelse blev derpaa Taksigelsen bragt Greven af Shaftesbury med stor Begeistring af hele Forsamlingen.

Greven af Shaftesbury: Efterat den ærede Forsamling paa saa venlig og hjertelig en Maade har bevißt mig den usortjente Ære at udtale en Taksigelse til mig, kan jeg ikke forlade dette Sted uden med saa Ord at bevidne, hvor dybt jeg føler deres Godhed mod mig, hvor oprigtig jeg ønsker dem

Held, og hvor trofast jeg under den almægtige Guds Bistand skal virke med Dem til denne Sags Fremme (Bifald). Det har i Sandhed været mig en Gæde og Fornøjelse at have været indbudet til at være her tilstede ved denne Leilighed og jeg forsikker, at jeg meget paastjønner den Opmærksomhed, De har vist mig ved at ønske min Nærværelse her, først for at belæres og dernæst for at anerkjende den Oplysning, jeg her har modtaget. Alt, hvad jeg har hørt her i aften, har bestyrket mig i den Overbevisning, som jeg altid har næret, at det beroer paa det engelske Folk selv at blive det lykkeligste, det mest tilfredse, agtværdige og anseede Folk paa Jorden, og det er her bleven godtgjort, at Folket maa gjøre dette selv uden nogen Hjælp udenfra (hør!). Loven kan ikke gjøre andet og skal ikke gjøre andet end fjerne alle de Hindringer, der staae i Veien for Kræfternes frie Udvikling, og naar den har gjort dette og Folket har faaet Syn paa sit eget Vel, saa har jeg den Fortrosthed til det engelske Folk, at det vil stride frem paa den Bane, som det har aabnet sig (hør!) Af de Forklaringer og Kjendsgjærninger jeg har hørt her af forskellige Talere, er jeg tillige bleven overbevist om, at dette System er anvendeligt selv i de fattigste Egne og under de tilsyneladende ugunstigste Forhold, og jeg er meget glad herover, fordi jeg selv boer i en Egn, hvor Agerdyrkning er den sædvanlige Næringsvei og hvor Folketallet er ringe og Beboerne vidt adspredte, saa at det ellers kunde synes vanskeligt, at en Foreningsvirksomhed der kunde lykkes. Det er unægtelig en glædelig og trostelig Udsigt for en fattig Mand at en Halvpenny om Dagen er nok til at gjøre ham deelagtig i denne Lykke; imidlertid have I sat Sagen i Gang og have beredet ham denne lette Afgang ved at anvende Eders Kapital, og Sagen vilde ikke nu have været saa let tilgængelig for Enhver, hvis der ikke fra først havde været enkelte mere bemidlede Personer, der havde støttet den ved deres Formue. Men i saa Henseende maa mine Agerbrugere see sig om efter Hjælp hos dem, som efter de naturlige og lokale Forhold ere forpligtede til at tage sig af dem, og have de først fundet disse, saa vil Sa-

gen gaae sin gode Gang og forskaffe dem den Uafhængighed og Velbære, som er ethvert Menneſkes Livsbetingeſe (Bifald). Det glæder mig at høre, at et af Ederſ første Principer er, at der ikke maa gives Kredit. Derſom I vide Beſked om, hvorledes det gaaer til — iſær i de Egne, hvor Befolkningen lever af Agerbrug — naar Arbeiderne komme i Gjæld til Kjøbmanden, hvorledes den efterhaanden voger, medens hans Kreditor har fanget ham ligesom en Edderkop fanger et Inſekt i ſit Bæv, og holder ham bunden ſaa han ikke kan gaae til nogen anden Butik, og venter blot paa den beleilige Tid, ſ. Ex. efter Høſten, da han kan falde over ham og lade ham betale Kapital med uhyre Renter — ſjender I noget til diſſe Forhold, ſom ere ganſke almindelige, iſær i vore Landdiſtrikter, ſaa ville I kunne indſee, at et ſaadant Syſtem, hvorefter der ikke gives Kredit, er den ſtorſte og uſkatteerligſte Belgjerning, man kan viſe den Slags Folk. Greven fortalte derpaa et ſmukt Exempel paa veldædig Samvirken mellem Befolkningen, baade Rige og Fattige, hvorved de ved ugentlige Bidrag i Løbet af 10 Uger tilveiebragte 52 £ (470 Rd.) til Hjælp for de nødlidende Arbeidere i Lancashire under Bomuldsſkriſen. Var det ikke, ſpurgte han, det ſamme Princip, ſom gjælder for Arbeiderforeningerne? (jo!) var det ikke at gjøre mod Andre, ſom vi ville at de ſkulle gjøre mod os? var det ikke en Beſtræbelſe for at fremme hverandres Velſærd? naar jeg derfor ved den Belæreſe, jeg her iaften har modtaget, er blevet iſtand til at bringe denne Sag i Gang i min egen Egn, ſaa vil jeg allerede forefinde Folket der forberedt paa at modtage og handle efter diſſe Principer. Jeg er her blevet fuldkommen overbeviiſt om, at Arbeiderforeningsſyſtemet har frembragt de ſtore Reſultater, ſom vi meeſt trænge til, ſtore baade materielle, moralske og ſociale Reſultater. Flere Talere have gjort opmærkſom paa, at et Menneſkes phyſiſke Sundhed beroer paa hans Næringsmidlers Beſtaffenhed, og hvis der gives et Bedrageri, der er ſtørre og uforſvarligere end andre, ſaa maa det være Forfalſkning af de Livsfornødenheder, ſom den fattige Mand kjøber; og dog gaaer denne Forfalſkning i Svang efter en ſtor Maale-

stof over hele Landet. Jeg seer, at dette System har baaret de glædeligste Frugter i moralsk Henseende, bevirket Charakterfasthed, Orden og Udruelighed hos Medlemmerne og derved udfriet dem fra de herskende Onder, der efter Regelen er den arbejdende Klasses største Ulykke; det har opmuntret Udelmodighed, Afholdenhed og Sparommelighed, det har hjulpet Eder selv til Oplysning og Dannelse og det vil hjælpe Eder til at opdrage og danne Eders Børn. I have nu her skaffet Eder mange Goder, som man andre Steder savner: I have en rig Bogsamling, som I kunne benytte og hvorfra I kunne faae Bøger hjem og læse for Eders Koner og Børn; man kan jo see paa Eder, at I gaae med opreiste Hoveder som Mænd. Men disse Goder lægge ogsaa et Ansvar paa Eder, og jeg vil sige Eder, mine gode Venner! at hvis I ikke blive Eder dette klart bevidst og samvittighedsfuldt benytte Eder af den Leilighed, der er tilbuddt Eder, og gaae ind ad den Dør, der er lukket op for Eder, saa ere I Skyldnere baade for Gud og Mennesker. I vide ikke, hvorlænge den Dør bliver aaben, tusinde Omstændigheder kunne lukke den igjen; nu er det den beleilige Tid, kjøber den medens I have den; I see klart den Ulykke, som truer Eders Stand, I kjende Midlerne til at afhjælpe den og det staaer i Eders Magt at anvende disse Midler og jeg tør trostlig sige, at de Mænd, som jeg her seer for mig, og mange Andre, der paavirkede og opflammede ved Eders Exempel ville slutte sig til Eder, ville i Løbet af saa Aar bringe det dertil, at I staae som et skinnende Lys for Alle (Bisald). Jeg tænker paa den Tid — og den ligger ikke saa langt tilbage — da Ingen kunde tale om denne By uden med Gru, da man betragtede den som et Sodoma, hvor alle Laster og al Fjerdærvelse og Slethed havde sit Sæde; Enhver der kom paa denne Egn, vilde hellere gaae udenom end gennem Manchester. Nu troer jeg derimod, at Manchester indtager en fremragende Plads paa Jorden ved sin mandige, hæderlige, civiliserede Befolkning, der veed at værge for sin Ret, men ønsker at leve i Fred med alle Mennesker. Jeg er en ivrig Forsvarer af Folks Ret, men jeg vil ogsaa gjerne, man skal indrømme, at der og-

saa er Ret paa den anden Side. I staae nu fast paa Eders Ret og naar I saa have hævdet den og saa see en god Leilighed og kunne gjøre det uden at forurette Eder selv, saa skal I ogsaa gjøre en Indrømmelse, saa kunne I vente det samme af Andre, og I kunne da skride fremad i Gendrægtighed og med Glæde (hør!)

Jeg ønsker at vide, om det er mig tilladt imorgen at kjøbe en eller anden Ting ved Eders Udsalg (Bravo!). Har ikke andre end Medlemmer Lov til at kjøbe der? (jo, Enhver!) Nu vel, saa vil jeg imorgen kjøbe et Parti Thee og Sukker — (Latter og Bravo!) — og jeg vil reise hjem og holde en rigtig lystig Aften med min Kone og mine Børn dermed, (stærk Latter og Bravo!) og vi skal drikke Eders Skaal deri uden nogen stærk Til sætning — thi jeg vil ikke forurolige Eders Samvittigheder — og jeg vil sige: „husk paa, at dette er fra Arbejderforeningens Udsalg og naar I drikke dette, giver det Eder Ret til selv at blive Medlemmer, og naar I engang reise til Manchester, saa skal jeg nok sige Eder, hvor I kunne finde Udsalget,“ og jeg vil sige enhver af mine Sønner, som kommer her, at han for sin Faders Skyld vil blive ligesaa godt modtaget, som I have modtaget mig. (Stærkt Bisald).

Lord Rusjel har engang svaret en Deputation, der kom for at bede om Nedsættelse i Skat, at ingen Regjering paalægger Folket saa stor Skat, som dette paalægger sig selv, og deri har han fuldkommen Ret. Det er udentviisl Mange be kjendt, at det er blevet offentlig dokumenteret, at Arbeidsklassen i England anvender aarlig til Ol, Brændevin og Tobak ikke mindre end 25,000,000 £ (225 Millioner Rd.) (sy!) Tænk Eder 25,000,000 £ i Arbeidernes Hænder, hvad derved kunde udrettes til at skaffe Eder bedre Klæder, Føde, Boliger og til at fremme Eders egen og Eders Børns Oplysning! eller tænk Eder, at Finantsministeren en skøn Dag traadte ind i Rigsdagen og sagde: „jeg maa have et Beløb af 25,000,000 £ og jeg vil lægge det som en Skat paa Papir, Mursteen, The og Sukker;“ hvad vilde Følgen blive? vilde vi ikke faae larmende Møder og Demonstrationer i hele Landet? (Latter) Jeg for

mit Bedkommende vilde strax paffe sammen og med Kone og Børn flytte til Udlandet, for jeg er overbevist om, at man da ikke kunde leve i England (Vatter). Naar I nu selv paalægge Eder saadan en Skat og I saa kunde bringe det — jeg vil ikke sige til total Afholdenhed — men blot liden maadeholden Brug af disse Ting — (en Stemme: total Afholdenhed!) — nu vel, jeg vil ikke strides med dem, der forsvare total Afholdenhed; jeg vil gierne give dem Ret, men jeg vil her blot paa-
staae, hvad der ikke lader sig bestride, og jeg siger, at selv uden total Afholdenhed, blot ved en maadeholden Brug, vilde I blive fri for Drukkenstak og spare en uhyre Kapital. Jeg veed vel, hvad total Afholdenheds Forsvarere sige, det samme som Dr. Johnson svarede Boswell: „Sir! det er meget lettere slet ikke at drikke Vin end at drikke lidt Vin,“ og der er nogen Sandhed i det; men jeg veed, at det ikke kan nytte at prædike Umuligheder for Folk, og derfor noies jeg med at prædike Maadehold — (en Stemme: det er netop det Umulige) — og hvis I blot ville være maadeholdne i Brugen af disse Ting, vil der sees stor Aftagen i Laster og Elendighed og en ligesaa stor Til-
tagen i Folkets Velstand og Lykke (hør!).

Det er et stort Princip, hvorpaa Arbejderforeningerne hvile, og det er blevet godt udviklet af Talerne her i aften, især af Fox og Edwards, der selv høre til den arbejdende Klasse og derfor ere bedre inde i og fortroligere med Systemet i alle dets Enkeltheder, og jeg vil særlig bemærke om Mr. Edwards, som talte med saadan en brændende Begeistring om den Sag, hvorved han selv har en bestemt lønnet Bestilling, at hvis hvert Embede i England var beklædt at saadanne Mænd, saa vilde de ærlig fortjene deres Løn, og saa var der ikke saa lykkeligt et Land paa Jorden som England (hør!).

Jeg haaber, at I Arbeidere — thi saaledes maa jeg altid kalde Eder — jeg haaber, at I ikke skamme Eder ved dette Navn; (hør!) jeg kan ikke tænke mig noget mere foragteligt, end om Nogen skulde skamme sig ved at kaldes en Arbejder; er Arbejde dog ikke en ærlig Sag? taler ikke den hellige Skrift fra først til sidst til Arbejdets Ære? vide vi ikke, at Paulus

var Teltmager? var ikke Frelseren selv Søn af en Tømmersmand? Der er Intet, jeg anseer for hæderligere end Arbeide, og ihvorvel der gives Forstjæl i Rang og Formue — hvad der jo ikke kan være andet og er Forsynets egen Bestemmelse — saa maa jeg oprigtig sige, at i mangfoldige Henseender har jeg langt større Agtelse for den Mand, der arbeider ved Bøven eller ved Ambolten end for de Herrer, der eie de store Pengebunker eller for de Herrer, der ryge Cigarer og ride omkring og bestille Ingenting (hør og Latter!) Vi, der ere her tilstede som Væresgjæster, ere Arbeidere; jeg holder af at kaldes en Arbeider; jeg arbeider ikke med mine Hænder, men jeg har af Forsynet været kaldet til at arbeide vedholdende hver Dag og paa mange forskjellige Maader. Jeg føler at jeg slet ikke kan undvære Arbeiderne; jeg trænger meget mere til dem end de til mig. Derfor maae I ikke skamme Eder ved Navnet. I gjøre vel i at bruge alle de Midler, I raade over, for at høre Eder i Samfundet; det glæder mig at see det. Der er intet, der mere vidner om vort Lands Væ og Frihed, end Synet af de mange hæderlige Mænd, der udsprungne af Folkets Midte have ved deres Dygtighed og Villieskraft arbeidet sig op til en fremragende Stilling og til stor Rigdom. Overhuset tæller mange Mænd, som ere udsprungne fra Folket, og hvis dette ikke var Tilfældet, vilde dette Huus for længe siden have tabt sin Indflydelse i Landet og være feiet væk; det er netop det nye Blod, der strømmer ind fra Folket, som bevarer os den Anseelse, vi nyde, og som forener alle Samfundsklasser til et enig og virksomt Hele til at bevare vort fælles Fædrelands Væ og Lykke.

Jeg begriber ikke, at Saamange ere blevene hange for disse Arbejderforeninger; jeg kan ikke indsee, at et eneste af de Principer, hvorpaa de ere grundede, kan i mindste Maade have noget Foruroligende ved sig. Jeg kan ikke see andet, end at I kun have forenet Eder for i Fælledsskab at sikkre Eder den bedste Frugt af Eders retmæssige Fortjeneste. Det var en ganske anden Sag, hvis I havde forenet Eder i et eller andet slet eller separatistisk Diemed, hvis det var Eders Hensigt at fuldkaste Regjeringen, forøde Landets Eiendom og udbrede farlige politiske

Meninger; saa kunde jeg forstaae, at Folk blev bange; men man kan ikke tænke sig noget mere Ustadeligt end hvad I have taget Eder for: her er et Antal Menneſker, ſom have ſlaaet ſig ſammen fordi de ønſke at have gode Levnetsmidler og Klæder, de ſole ſig tilfredſe og opdrage ſig ſelv og deres Børn godt. Det er det uſtyldige Formaal, ſom de have fæſtet Die paa, og hvor kan noget Menneſke, der har Medfølelſe for ſine Brødre, ſee nogen Fare deri? jeg ſynes tvertimod, at Enhver ſkulde glæde ſig derover og over ethvert Middel, der kan bidrage til at gjøre den talrige Arbejdsklaſſe lykkelig, glad og tilfreds med ſin Stilling, glæde ſig over, at Verden er aaben for dem, at de have ſaaet lyſe og lovende Udfigter, og at det afhænger alene af dem ſelv, næſt Guds gode Viſtand, om de ville forblive i deres ſorgelige Stilling, ſom Mange af dem ere i, eller de ville hæve ſig til en hæderlig Plads i Middelſtanden eller endnu høiere og erhverve ſig Navn i Kunſt og Videnſkab. Ja, jeg maa gjentage det, naar det kun er dette Forhold, Arbejdsklaſſen ſætter ſig, forſtaaer jeg ikke, hvor noget Menneſke eller nogen Stand kan have noget derimod. Jeg takker Gud, at jeg for min Part nu er ti Gange ſaa rolig ſom før, fordi jeg nu kjender deres Følelſer, Ønſter og Beſtræbelſer og ſeer, hvad det er, de have for; det glæder mig at ſee, at deres Formaal er godt, at de Principer, hvarom de have forenet ſig, ere rigtige og junde, og enhver Mand af Stand maa glæde ſig over at have oplevet den Tid, hvor han kunde ſee den ſtore Folke-maſſe i England ſaaledes udviklet, at Enhver med Fornøiſe kan komme ſammen med dem, aabent udtale ſin Mening, forhandle de vigtigſte Ting med dem og blive modtagen af dem med aabne og varme Hjerter. Det, Folket ønſter, er „at leve og lade leve“, at reiſe ſig ſelv i Samfundet og at ſee Enhver rundtomkring ſig, ikke blot her i Landet, men paa hele Jordens Overflade, at hæve ſig til det ſamme hæderlige Trin. De Rige og mægtige, ſom komme Eder imøde og række Eder en hjælpſom Haand, handle derved i deres egen Interøſſe og ſtyrke og befæſte derved viſſelig Grundvolden under det Huus, hvori de ſelv boe.

Jeg tilstaaer, at jeg har havt en stor Glæde af at være i Manchester denne Gang, og at jeg her har hentet en rig Belærelse. Jeg har paa andre Steder seet mange Arbeidere, og jeg har aldrig været en halv Time sammen med brave og retsindige Arbeidere, uden at jeg af dem har modtaget en eller anden vigtig Oplysning eller hørt en vigtig og træffende Bemærkning og saaledes ved deres Hjælp har kunnet udvide mine Kundskaber; og det Samme kan jeg med Sandhed sige om hvad jeg har hørt seet her iaften. Jeg ønsker hjertelig, ja endnu mere, jeg beder hjertelig, at Eders Bestræbelser maa krones med Held, at ingen Ulykke maa ramme Eder, at gjensidig Tillid og Troskab maa knytte Eder sammen, at I maa gaae frem paa Eders Bane og blive Eders store Principer tro. Jeg beder hjertelig herom for Eder og for Eders Børn, og jeg anraaber den Almægtige, at han af sin Naade vil lage sin rige Belsignelse være over Eder, og at I maa erfare, at han har ladet Eder finde Veien til Eders sande Lykke paa Jorden og til Eders evige Fred i Himmelen!

(Den næste Dag besøgte Greven af Shaftesbury Foreningens Udsalg, gjorde der sit lovede Indkjøb, besaae derefter Foreningens øvrige Etablissementer og udtalte sin største Tilfredshed dermed og indmeldte sig selv som Medlem af Foreningen.

Jeg slutter disse Meddelelser med det Ønske, at Mange ved at læse de Taler, der bleve holdte i Manchester, maae faae det samme Syn paa Arbejderforeningens Betydning som Grev Shaftesbury fik ved at høre dem. Jeg veed vel, at der gives Mange, som vanskeligt lade sig overbevise om en Sag er god naar den strider mod deres personlige Interesse, og vi ere maaskee alle noget tungnemme i denne Henseende; men det er dog mit Haab, at de Oplysninger, jeg her har givet, ville hjælpe til at aabne enhver uvillig og retsindig Mand's Dine for Sagens store Vigtighed og for dens Udførbarhed hos os og at det meningsløse Raab om „de engelske Fabrikbyer“ og „de for-

skjællige Forhold i England" maa forstumme. Der er jo et gammelt Ord om, at der gives visse Folk, som man ikke skal lade see halvfærdigt Arbeide, ikke fordi Arbeidet behøver at skamme sig ved at det endnu kun er halvfærdigt, men fordi de visse Folk mangle Fremsyn og derfor ikke kunne gjøre Forskjæl imellem, hvorledes en Ting seer ud, naar den lige er begyndt, og hvorledes den vil komme til at see ud, naar den bliver færdig. Der har være adskillige saadanne „visse Folk“, der ved i Forbigaaende at see vor Arbeiderforenings Udsalgs Skilt dermed have troet sig fuldkommen sat ind i Sagen og have sølt sig kaldede til at optræde som Dommere og Kritikere, men det turde vel af det Foregaaende være blevet klart for enhver opmærksom Læser, at hvad der her er steet med Arbeiderforeningen i Thisted og hvad der er at see af den, er endnu kun en lille Begyndelse, er kun det første, men nødvendige Skridt mod det Maal, som jeg fra første Stund har havt for Die, og som jeg ikke skal tabe af Syne, saalænge Vorherre vil give mig Kraft og Raade til at virke for denne store Folkesag.

Efterskrift:

Inden dette lille Skrift forlader Pressen kan jeg endnu meddele Udsalbet af det første Kvartal, efterat Thisted Arbeiderforenings Udsalg er aabnet: efterat alle Udgifter ere dækkede og 5 % Renter af de indskudte Actier ere betalte, har man af Overskudet kunnet beretregne Medlemmerne 6 St. paa hver Rigsbaler af deres Kjøb. Dette Forhold svarer omtrent til 1 sh. 3 d. paa hvert £ efter engelsk Beregning. De, der kjende noget til de engelske Arbeiderforeninger, vide, at dette i England er en temmelig sædvanlig Dividende, naar undertages de enkelte store Foreninger, der selv tillige drive deres en gros Handel og saaledes kunne opnaae en større Fordeel; det er endog sædvanligt, at de engelske Foreninger først efterat have bestaaet i nogen Tid kunne opnaae det Resultat, som vi i det første Kvartal ere komne til, og dette er da et nyt Bevis for, at de engelske Forhold ikke ere gunstigere for Sagen end vorre, naar der kun gribes an med godt Mod.

